

Salo Halikko Hajala

Kaava-alueen arkeologinen inventointi
30.4.–6.5.2019

Oy Sigillum Ab
Hanna-Maria Pellinen

Tiivistelmä

Salon kaupunki valmistelee Halikon Hajalan alueelle kyläyleiskaavaa, minkä vuoksi alueella tehtiin arkeologinen kaavainventointi. Kenttätyö toteutettiin pääosin 30.4.-6.5.2019 välisenä aikana, tutkimuksesta vastasi FM Hanna-Maria Pellinen ja tutkimusapulaisena toimi HuK Inga Nieminen. Hajalan alueelta tunnettiin entuudestaan joukko kivikautisia asuinpaikkoja alueen länsireunalta sekä kivikautisia irtolöytöjä, joista monien löytöpaikkaa ei ole kyetty jäljittämään. Näistä tarkastettiin kohde Takala Hannula, jonka luonne oli jäänyt epäselväksi. Paikalta ei löytynyt mitään säilyneeseen kiinteään muinaisjäännökseen liittyvää. Lisäksi muinaisjäännösrekisterissä oli entuudestaan mahdollinen Linnavuori ja kaksi keskiaikaan periytyvää kylää tai taloa, Hyyperä ja (Ala)kytö. Inventoinnissa keskityttiin em. kohteiden lisäksi tarkastamaan rakennussuunnitelma-alueet ja tehtiin sen lisäksi pääasiassa historiallisen ajan perusinventointia, joka alueelta puuttui kokonaan. Rakennettavaksi kaavoitetuilla alueilla ei havaittu kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta yksi vanhoista kylätonteista, Alakydön osin vielä rakennettu Ylimmäinen-niminen tonttimaa, osuu tällaiselle suunnitelma-alueelle.

Keskiaikaan periytyviä talon- tai kylänpaikkoja tarkastettiin maastossa yhteensä kahdeksan, joista kolme on ns. suomalaisen oikeuden kyliä tai yksinäistaloja. Enimmäkseen ne ovat edelleen asuttuja tai rakennettuja, mutta yksi kohteista, Alakydön Alimmaisen talon tontti, oli raivattu viljelykäyttöön. Alueen torpat ovat joko ratsutilojen tai talonpoikaistilojen torppia. Myös niistä suurin osa on edelleen rakennettuja. Kokonaan tai osin autioituneita torpanpaikkoja tarkastettiin kaksi: Piintilän Takala sekä ratsusotilaan torppa Kalliola. Parhaiten säilyneet vesimyllynpaikat löytyivät myös Piintilän maiden itäreunalta ja osin Kankareen puolelta sekä Piintilän vanhojen metsämaiden pohjoisosasta, Kankareenjärveltä. Näihin puomyllyihin on kuulunut kookas pato ja sen alapuolella sijainnut mylly, joskaan myllynpaikkaa ei kaikissa kohteissa enää kyetty havaitsemaan. Kaikki dokumentoidut padot olivat maatäytteisiä patoja, jotka on vuorattu ulkopuolilta kivellä.

Sisällys

Tiivistelmä	2
Arkisto- ja rekisteritiedot	5
Johdanto	7
Tutkimusalueen luonne ja historia	7
Tutkimusmenetelmät	10
Tunnetut muinaisjäännökset ja irtolöydöt	10
Esihistorialliset kohteet.....	12
Takala Hannula.....	12
Linnamäki	14
Keskiaikaan periytyvät kylät tai yksinäistalot	17
Hajala / Perälä	17
Mustinen	21
Hyyperä	25
Paimoinen.....	30
Kuumala	35
Saarimäki.....	39
Piintilä	43
Alakytö.....	49
Torpat.....	54
Piintilä Kalliola.....	56
Piintilä Takala	58
Suuri rantatie	60
Saarimäki.....	60
Myllyt	65
Kankare 1	69
Kankare 2	71
Kankare 3	74
Kankare 4	78
Kankareenjärvi.....	81
Kankareenjärvi 2.....	85
Kankareenjärvi 3.....	88
Kankareenjärvi 4.....	90
Takala Liutlanmäki.....	95

Tutkitut alueet, joilla ei havaittu arkeologisia suojelukohteita	97
Yhteenveto	100
Lähteet	102
Liitteet.....	103
Liite 1: Digitaalikuvaluettelo	103
Liite 2: Koekuoppaluettelo	107
Liite 3: Kartta tutkimuskohteista	108

Arkisto- ja rekisteritiedot

Salo Halikko Hajala

Kunta: Salo

Vanha kunta: Halikko

Alue: Hajala - Kytö

Tutkimuksen laatu: Inventointi

Tutkimuksen syy: Kyläleiskaavan toteuttaminen

Tutkimustaho: Oy Sigillum Ab

Tutkija: FM Hanna-Maria Pellinen

Tutkimuksen tilaaja: Salon kaupunki

Kenttätöaika: 30.4-6.5.2019 (+muutama yksittäinen tarkastuspäivä tämän ajanjakson ulkopuolella)

Tutkitun alueen laajuus: Noin 1,2 ha

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:1-114

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset:

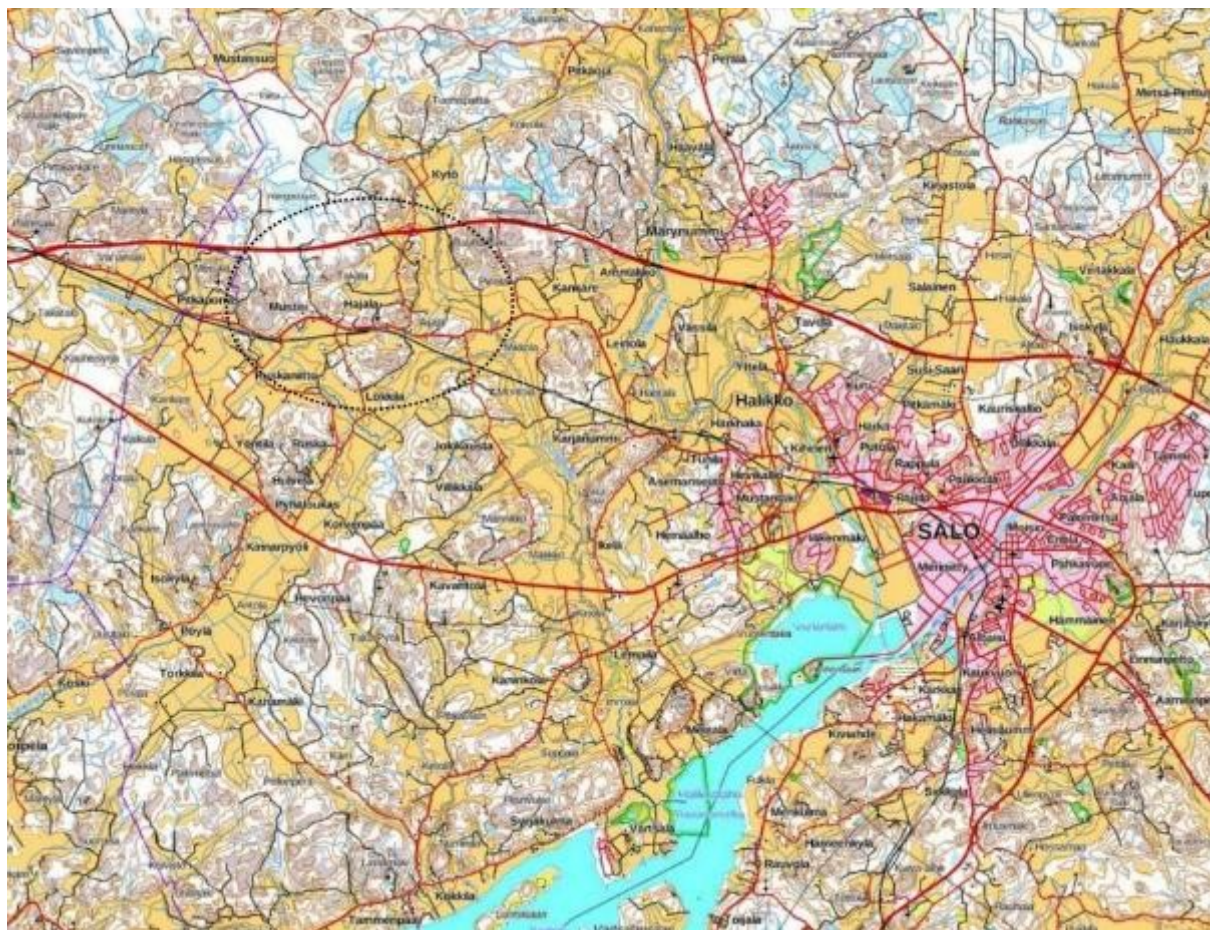
Koskimies, Anna-Kerttu. Halikon kiinteät muinaisjäännökset 1955.

Mikkola, Esa: Halikon kunnan kiinteiden muinaisjäännösten inventointi 2.-30.9.1998.

Liitteet: Digitaalkuvaluettelo

Alkuperäinen raportti: Oy Sigillum Ab:n arkisto

Raportin kopiot: Museovirasto, Turun museokeskus, Salon kaupunki

Lähestymiskartta, Hajalan ympäristö. (Maanmittauslaitos)

Hajalan kyläyleiskaava rajoineen ortokuvassa. (Salon kaupunki)

Johdanto

Salon kaupunki valmistelee Halikon Hajalan alueelle kyläyleiskaavaa, minkä vuoksi Varsinais-Suomen maakuntamuseo antoi lausunnon (Dnro 4891-2018, 25.4.2018) alueen arkeologisista tutkimustarpeista. Lausunnon mukaan aikaisemmissa tutkimuksissa oli jäänyt epäselväksi mahdollisen kivikautisen asuinpaikkakohteen Takala Hannula (73000002) luonne ja alueen historiallisen ajan kohteet olivat kokonaan inventoimatta. Näistä tuli tarkistaa maastossa ainakin keskiaikaan periytyvät kylätontit. Oy Siigillum Ab sai loppuvuodesta 2018 toimeksiannon alueen inventoinnista ja sitä päästiin aloittamaan joulukuun alkupuolella, jolloin maa oli juuri routautumassa siinä määrin, että tutkimus piti pian siirtää kevääseen. Inventointi tehtiin lopulta pääosin 30.4.-6.5.2019 välisenä aikana, jolloin tutkimuksesta vastasi FM Hanna-Maria Pellinen ja tutkimusapulaisena toimi HuK Inga Nieminen.

Tutkimusalueen luonne ja historia

Hajalan kaavasuosittelma-alue sijaitsee Halikon länsiosassa, keskiaikaiselta kirkolta 8-9 km luoteeseen. Alue ulottuu lännessä Paimion kunnan rajan tuntumasta Hajalan kylämaiseman kautta itään Kankareen kylän maille. Etelässä alue rajautuu Lökkilan kylään ja pohjoisessa Valtatien E 18:n pohjoispuolelle, Peräkydön kylän alueelle. Savipohjaisten jokilaaksojen keskellä kohoaa pienempiä ja suurempia moreeni- ja kalliokumpareita ja aluetta reunustavat laajemmat, paikoin jyrkkäreunaisetkin mäki-alueet. Pohjoisesta Kydön kylän alueelta laskee joki Kealanojan nimisenä ja lännestä Hajalan eteläpuolelta Lökkilanjokena, jotka molemmat yhtyvät Lempilänjokena. Alajuoksulla joki tunnetaan Purilanjokena tai Immalanjokena. Jokien lisäksi täällä on paljon pieniä puroja ja lampia. Hajalan halki kulkee eteläpuolella Suuren rantatien vanha linjaus ja Turku-Helsinki-rautatie.

Nykyisen tutkimuksen valossa alueen vanhin, kivikautinen, asutusvaihe on sijainnut Hajalan lounaisnurkalla, Trömperin kestiekievarin ympäristössä sekä Hajalan vanhan kylätontin lounaisreunalla. Löytöalueet sijaitsevat 30-40 metrin korkeudella nykyisestä meren pinnasta ja ajoittuvat löytöjen perusteella neoliittiseen eli nuorempaan kivikautteen (5200-1700 eaa.). Pronssikautista asutusvaihetta alueelta ei toistaiseksi tunneta, eikä oikeastaan rautakautistakaan, koska lähimmät rautakautiset muinaisjäännökset ja löytöpaikat jäävät juuri kaava-alueen etelä- ja kaakkoispuolelle. Mikäli Piintilän Linnamäki on todella vanha puolustusvarustus, se ajoittuisi mitä luultavimmin nuoremmalle rautakaudelle (800-1200), mutta todisteet sen muinaisjäännös-statuksesta rajoittuvat toistaiseksi mäen nimeen.¹

Varmuudella alueen pysyvä kyläasutus periytyy varhaiskeskiajalle. Varhaisimpia kyliä Hajalan alueella ovat mitä ilmeisimmin olleet ns. suomalaisen oikeuden kylät – tai oikeastaan yksinäistalot – Saarimäki, Kuumala ja Paimoinen. Nämä voivat ajoittua 1200-luvulle tai varhaisemmaksi. Ne edustavat pohjoisinta Immalanjokea pitkin levinnyttä suomalaisen oikeuden asutusta. Muita keskiaikaisia kyliä tai yksinäistaloja ovat Hajala, Hyyperä, Kytö, Lökkila (jonka vanha kylätontti jää tutkimusalueen ulkopuolelle), Mustisi

¹ Mikkola 1998; www.kyppi.fi

eli Mustinen sekä Piintilä. Nämä ns. ruotsalaisen oikeuden kylät ovat syntyneet aikaisintaan 1300-luvulla, mutta ovat kaikki olleet olemassa viimeistään 1500-luvulla. Hajalan länsi- ja eteläosa on ilmeisesti asutettu Paimiosta käsin, ja Hajala, Hyyperä ja Mustinen kuuluivatkin 1860-luvulle saakka tähän pitäjään. Piintilä alueen toisella laidalla on puolestaan kuulunut Marttilaan.²

Nykyään Hajala muodostaa useiden muiden vanhojen kylien kanssa taajaman, joka alkoi kasvaa 1900-luvun alussa tiiviimmäksi asutusalueeksi ja sai myös oman rautatieaseman. Vähitellen kuitenkin asema, kaupat ja monet muut yritykset sekä posti lakautettiin. Alueella toimii edelleen muun muassa koulu ja yksityinen hoitokoti.

Vanhin kartta, jossa Hajalan ympäristöä on kuvattu, on 1600-luvun puolivälistä. Kuvan keskellä on ilmeisesti Kankareenjärvi, joka on eksynyt länнемmäksi, joskin on myös mahdollista että Kydön eteläpuolella on ollut pieni järvi. Kylien paikat ovat vielä hyvin epätarkkoja, mutta kuitenkin kaikki jo merkitty karttaan. Huomionarvoisempaa tässä onkin se, että kaikki muut Hajalan alueen kylät näyttävät nimetyin, mutta ylimpänä on vain yksi Kytö "Kytölax", ei erikseen Peräkytöä ja Alakytöä. Kydön alapuolella lienee erikoisemmin kirjoitettu Noukkila eli Kytö olisi käytetyllä kulkureitillä ollut sen "takana". (Geographisk Delineation öfuer Halliko, Pijkie, Masko och Wemo häreder belägne i Åbo Lähn. MH MH 1/- - Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

² Kallio 1930; Pitkänen 1992, 251

Tutkimusmenetelmät

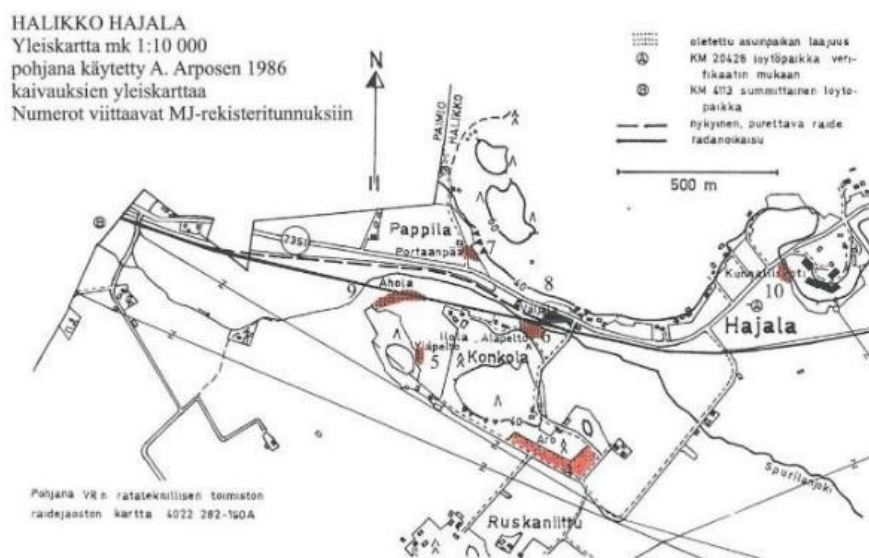
Ennen inventointia käytiin läpi alueen vanhat arkeologiset tutkimukset sekä vanhimpien maakirjojen kylät ja talot, jotka osuvat alueelle, ja paikannettiin niiden sijainti historiallisen kartta-aineiston perusteella. Maastossa menetelminä käytettiin silmämääräisen havainnoinnin lisäksi koekuopitusta, kairausta, pintapointintaa ja metallinpaljastinta sekä keskusteluja maanomistajien kanssa. Kohteet dokumentoitiin valokuvamalla ja paikannettiin käsikäyttöisellä gps-paikantimella tai suoraan kartan perusteella.

Alueen historiasta, maastohavainnoista ja perimätiedosta kuultiin erityisesti kotiseutuaktiivi Jari J. Laiholta. Paikallishistoriasta keskusteltiin myös Hajalan kyläyhdistyksen puheenjohtaja Pasi Lehden kanssa. Koska historiallisen ajan talojen ja kylien paikat olivat pääosin rakennettuja, ne dokumentoitiin vain kuvaamalla ja pyrkimällä paikantamaan maastossa historiallisessa kartta-aineistossa näkyvät säilyneet rakenteet tai rakennukset.

Tunnetut muinaisjäännökset ja irtolöydöt

Tutkimusalueelta tunnettiin ennestään pääosin kivikautisia kohteita, jotka käsittävät pelloilta poimittuja löytöjä. Ainoa mahdollinen rautakautinen muinaisjäännös on Piintilän Linnamäki. Tunnetut kivikautiset kohteet oli tarkastettu, rajattu ja kartoitettu jo Esa Mikkolan inventoinnissa vuonna 1998, joten niitä ei tällä kertaa tutkittu. Linnamäelläkin käytiin nyt vain pikaisesti ja samalla kuvattiin Piintilän talon ympäristöä.

Suuressa osassa alueen kivikautisista irtolöydöistä ei ole olemassa tarkkaa paikkatietoa. Halikon perusinventoinnissa 1998 irtolöytöjen löytöalueet käytiin kuitenkin mahdollisuuksien mukaan läpi, mutta kahdeksan löytöpaikan osalta (alempi taulukko) ne eivät johtaneet uuden kiinteän muinaisjäännöksen löytämiseen. Kohde Takala Hannula jäi tuolloin epäselväksi, koska löytöpaikan pelto ei ollut tutkittavissa.

Hajalan kivikautiset kohteet Esa Mikkolan (1998) mukaan.

Muinaisjäännösrekisterissä olevat kiinteät muinaisjäännökset ja kulttuuriperintökohteet

Kohdenimi	Rek.tunnus	Tyyppi	Ajoitus	Löydöt
Aro	73010004	asuinpaikat	kivikausi	KM 16748, 23323, 26423, kivi-kirveitä, piiesineitä, iskoksia, ke-ramiikkaa, palanutta luuta
Ilola Yläpelto	73010005	asuinpaikat	kivikausi	KM 13264, 23321, poikkikirveitä, talttoja, iskoksia ym.
Portaanpää	73010007	asuinpaikat	kivikausi	KM 23325 ja 31398, mm. pii-esine, iskoksia
Väljälä	73010008	asuinpaikat	kivikausi	KM 23324, erilaisia iskoksia, kvartsiesineitä
Ahola	73010009	asuinpaikat	kivikausi	KM 23322, mm. kiviesineen katkelma, iskoksia
Kunnalliskoti	73010010	asuinpaikat	kivikausi	KM 23326, kvartsia ja palanutta luuta
Linnamäki (Linnanmäki, Piintilä)	73010034	puolustusva- rustukset / linnavuoret?	rautakausi?	Ei löytöjä eikä havaittuja raken-teita, epävarma muinaisjäännös.
Hyyperä	1000009580	asuinpaikat / kylänpaikat	historiallinen aika	Vain karttapaikannus
Kytö	1000009583	asuinpaikat / kylänpaikat	historiallinen aika	Vain karttapaikannus

Tutkimusalueelta ennestään tunnetut irtolöydöt, jotka eivät ole johtaneet kiinteän muinaisjään-nöksen löytymiseen (Mikkola 1998)

Museonumero	Löytötyyppi	Ajoitus	Löytöpaikka
KM 2025:4	kourutaltta	kivikausi	Piintilän pelto
KM 6190:42	vasarakirves	kivikausi	Hajala, Piintilän pelto tai Ruotsi (?)
KM 8905:12	tasataltta	kivikausi	Hyyperä
KM 13747	poikkikirveen katkelma	kivikausi	Hyyperä, Kallela
KM 18004	kourutaltta	kivikausi	Mikkola, Kealan pelto
KM 20484	kaksoistaltta / pienoistaltta	kivikausi	Hajala, Saarinen
KM 25606	kivikirves	kivikausi	Hajala, Heiniluoma
KM 26424	poikkiteräinen kirves	kivikausi	Hajala
KM 26737:1-3	kolme kourutalt- taa	kivikausi	Takala / Hannula

Esihistorialliset kohteet

Takala Hannula

Kohteen rekisterino.: 73000002

Kohteen tyyppi: Mahdollinen asuinpaikka tai löytöpaikka

Kohdeluokka: Mahdollinen (tuhoutunut?) muinaisjäännös tai irtolöytökohde

Kohteen ajoitus: Kivikausi

Koordinaattikeskipiste (poikkeaa rekisteritiedoista): P: 6705498 I:274843, Z=45-50 m mpy (ETRS-TM35FIN)

Kylä: Hajala

Kiinteistötunnus: 734-485-2-1, 734-485-2-2

Kenttätyöaika: 29.4. 2019

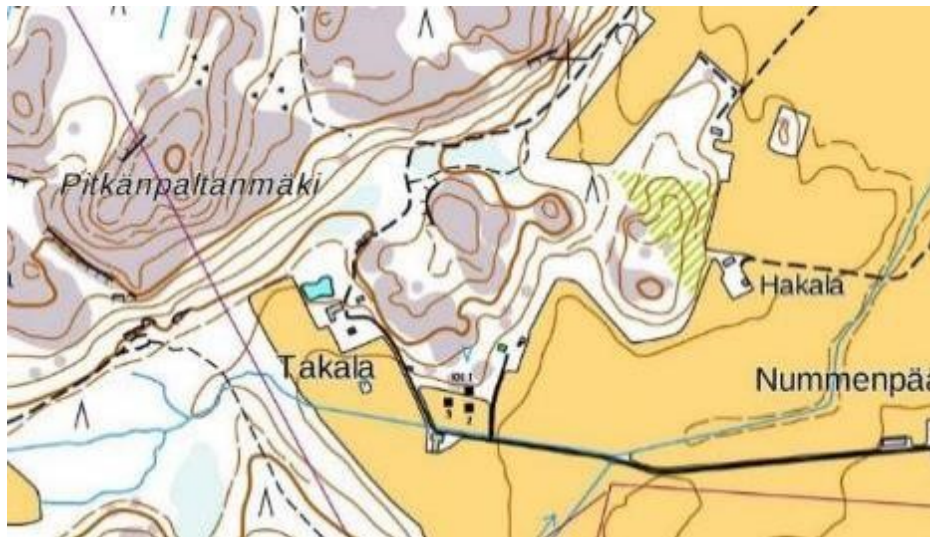
Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:1-4

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: Tark. Mikkola 1998

Aikaisemmat löydöt: KM 26737:1-3

Paikalta on löydetty aiemmin kolme kourutaltoa. Inventoinnissa vuonna 1998 peltoa ei voitu tarkistaa viljelyn vuoksi. Maanomistaja mukaan kiviesineet ovat peräisin pelolta, metsikön edustalta. Hänen mukaansa pellolla on näkynyt myös kvartseja, sekä tässä metsäisen niemekkeen eteläpuolella että itäpuolisella pellolla. Pelto ei tälläkään kerralla ollut kynnettyä, mutta metsä- ja peltoaluetta erotti toisistaan oja, jossa maan poikkileikkaus oli hyvin näkyvissä. Tämä käytiin läpi, mutta yhtään kvartsia tai muutaakaan kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavaa löytöä ei havaittu. Niemekkeen eteläpuolelle, topografisesti asuinpaikaksi sopivalle tasanteelle, kaivettiin kolme noin 50 x 50 cm kokoista koekuoppaa, joista kaksi pellon puolelle ja yksi metsän reunaan (ks. liite 2). Kuopat olivat löydöttömiä ja maaperä niissä oli pellon puolella savea, metsän puolella saven tai hiesun päällä oli sekoittunut hiekkakerros. Vaikka pellon puolella on pieneksi asuinpaikaksi, leiripaikaksi tms. sopiva noin 15 metrin levyinen korkeampi tasanne, metsän puolella maasto kohoaa pian rinteinä ja on hyvin kivikkoista. Lisäksi alueella on ollut paljon taloon liittyvää maankäyttöä ja sinne on kaivettu mm. nauriskuoppia. Kohdetta voi pitää löytöpaikkana, mutta ei selvänä asuinpaikka-alueena. Mikäli löydöt liittyvät asuinpaikkaa, kohde saattaa olla kynnessä tuhoutunut.

Peruskarttaote koekuopin, jotka sijoitettiin topografisesti sopivimmalle tasanteelle. Kiviesineet ovat löytyneet samalta pellolta, jossa ovat kuopat 2 ja 3. (Maanmittauslaitos)

SKDG201901:1 Löytöpaikka Takala / Hannula sijaitsee metsäsaarekkeen edustalla olevalla pellolla.

SKDG201901: 2-4 Inga Nieminen kaivaa koekuoppaa 2, keskellä kk 1 ja oikealla kk 2, lännestä.

Linnamäki

Kohteen rekisterino.: 73010034

Kohteen tyyppi: Puolustusvarustukset

Tyypin tarkenne: Mahdollinen linnavuori

Kohdeluokka: Kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Ajoittamaton

Koordinaattikeskipiste: P: 6705548 I: 276706 (ETRS-TM35FIN) Z: 50 m mpy (laki-alue)

Kylä: Piintilän yksinäistila

Kiinteistötunnus: 734-514-1-35

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:5-9

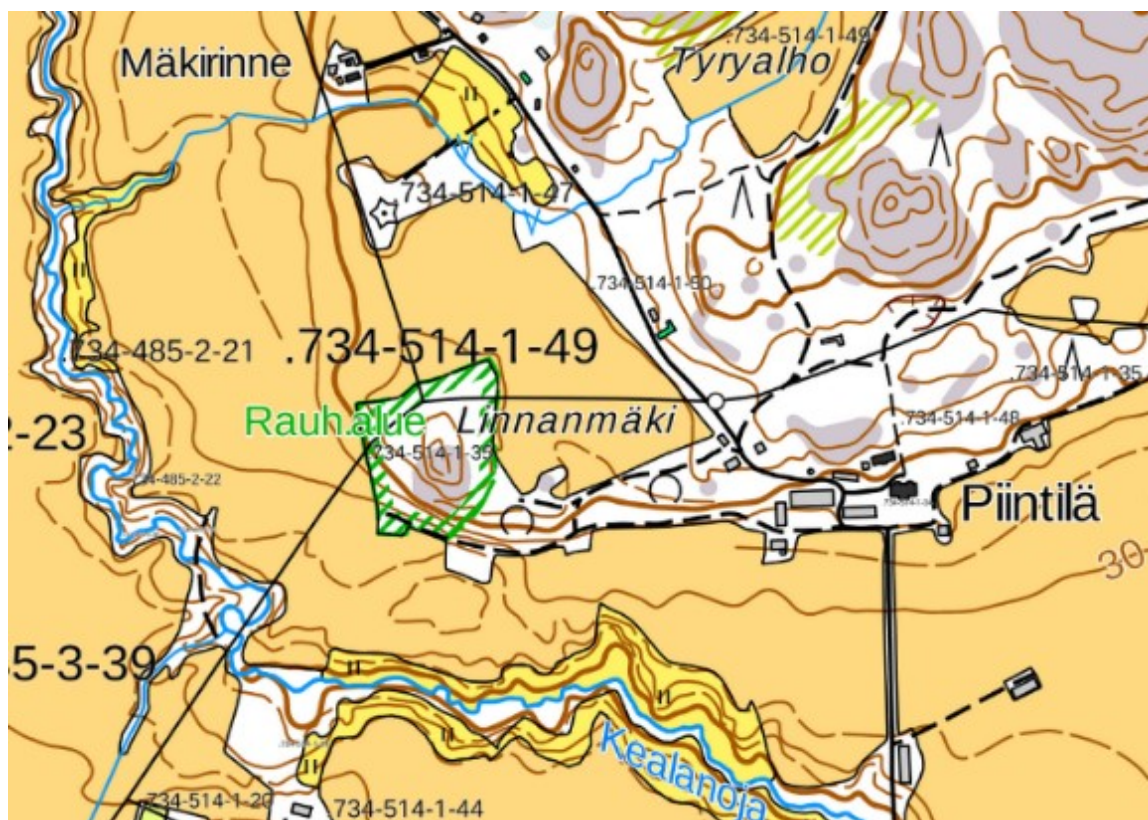
Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset:

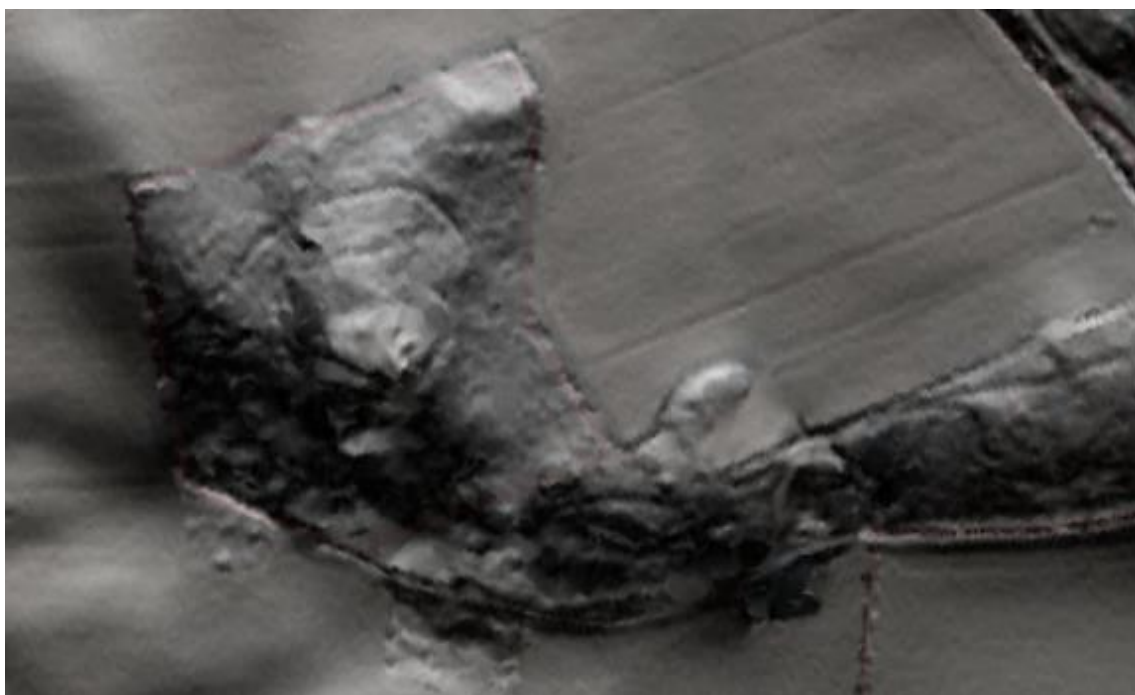
Vain tarkastuksia: Appelgren ennen v. 1885, Koskimies 1955, Mikkola 1998

Aikaisemmat löydöt: -

Linnamäki tai peruskartan mukaan Linnanmäki sijaitsee Hajalan itäreunalla, Piintilän tilan lounaisreunalla, Kealanaojan mutkassa. Hjalmar Appelgren tarkasti kohteen 1800-luvun puolella ja hänen julkaisussaan "Suomen muinaislinnat" se on luetteloitu numerolla 112. Appelgren ei havainnut tarkastuksessa paikalla mitään rakenteita, kuten eivät myöhemmätkään tutkijat. Topografisesti paikka on sopiva vartio- tai linnavuoreksi. Aivan lakialue on paljasta kalliota, mutta sen pohjoispuolella on maapohjainen noin 15 x 15 m kokoinen tasanne ja eteläpuolella toinen, pienempi tasanne, jonka kaakkoisreunalle näyttäisi asetetun yksi puolimetrisen kivilohkare aivan jyrkänteeseen reunalle. Tasanteella oli kaksi pientä maan ja kiven sekaista kumpareta, jotka vaikuttavat kuitenkin uudehkoilta. Alueella on kaadettu vanhaa puustoa ja kasvaa nyt nuorempaa lehtipuuta. Mahdollisesti maansekaisia kivikasoja on muodostunut metsätoissa tai raivausta on tehty aikaisemmin. Raporteissa näistä kasoista ei kuitenkaan ole aiemmin mainintaa. Yhden maanomistajan mukaan mäellä on tehty joskus myös metallinetsintää, mutta tässä ei olisi "mitään erityistä" löytynyt

Piintilän Linnanmäki tai Linnanmäki peruskarttaotteessa. (Maanmittauslaitos)

Linnanmäki peruskarttaotteen päällä olevassa lidar-kuvassa. (Maanmittauslaitos)

SKDG201901:5 ja 6 Linnamäki kaakosta, oik. mäen itäreunalla kulkee rakennettu tie, jonka kivipenkka on tässä kohdin hieman rikkoontunut. Tietä ei näy historiallisessa kartta-aineistossa.

SKDG201901:7 ja 8 Vas. Mäen rinteillä ja ylemmällä tasanteella on useampia kiven ja maansekaisia kumpareita, joissa on selvästi myös melko hiljattain siirretyjä kiviä. Oik. lakialueen kaakkois- tai eteläreunalla, aivan pienen jyrkänteen reunalla on kivilohkare, joka ei välttämättä ole paikalla luontaisesti.

SKDG201901:9 Panoraama mäen lakialueesta, etelästä, jossa on kalliolaen jälkeen myös pieni hiekkapohjainen maatasanne.

Keskiaikaan periytyvät kylät tai yksinäistalot

Hajala / Perälä

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Kyläpaikat

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Keskiaika – uusi aika

Koordinaattikeskipiste: ETRS-TM35FIN P:6704790 I:273825, Z:40-50 m mpy

Kylä: Hajala

Kiinteistötunnukset: 734-453-1-56 (Kivilinna), 734-453-1-1 (Hajala, päärakennuksen alue), 734-453-1-25 (navetan ympäristö)

Kenttätyöaika: 10.12.2018 ja 3.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:10-15

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Hajala tunnetaan maakirjoista vuodesta 1556 alkaen ja se periytyy viimeistään 1400-luvun lopulle. Hajala on kuulunut ns. ruotsalaisen oikeuden kyliin. Hajalan talon lisäksi kylämäellä on sijainnut toinenkin viimeistään 1500-luvulle periytyvä talo, Perälä.³ Hajala on ollut ratsutila ja se on kuvattu kartoissa suunnilleen samalla paikalla 1600-luvun puolivälistä alkaen. Tonttimaan luoteispuolelta kulkee Suuren rantatien vanha linjaus. Nykyään tontilla on Kivilinna-niminen rakennus, joka on toiminut muun muassa vanhainkotina sekä uudempia palvelukotirakennuksia. Myös puinen kookas Hajalan kartanoksikin kutsuttu rakennus on vielä paikallaan, samoin mäen kaakkoisreunalla, pelon vieressä sijaitseva noin 100-vuotias navettarakennus. Mäen länsi- ja itäreunan pelot käytiin läpi silmämääräisesti. Länsipuolella oli nähtävissä historiallisen ajan massa löytötavaran lisäksi muutama kookkaampi palaneen luun siru. Vastaavien löytöjen on täällä tulkittu liittyvän kivikautiseen asutukseen (Salo Kunnalliskoti rek. no. 73010010). Mäen itäpuolen pellossa näkyi vain tiilimurskaa ja vastaavaa yleistä historiallisen ajan materiaalia.

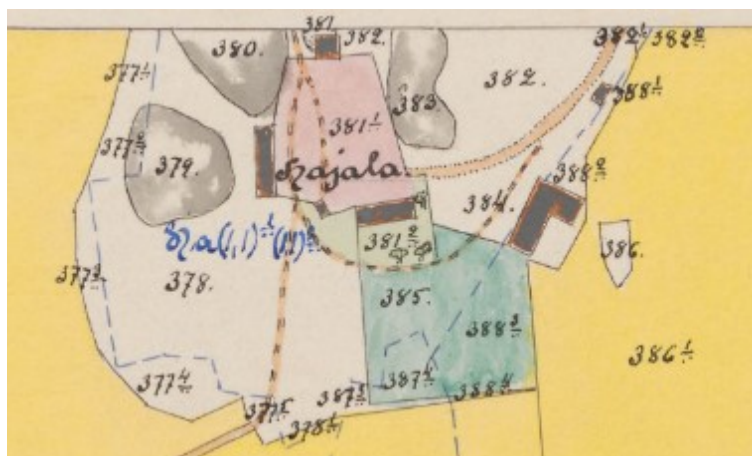
³ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

Perälä ja Hajala 1840-luvun pitäjänkartalla.
(Kansallisarkisto, digitaaliarkisto.)

Ote senaatinkartasta. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Hajala uudistuskartassa v. 1915. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:10 ja 13 Suuren rantatien ja Hajalantien risteys. Ylhäällä mäen lounaisreunassa on "Kivilinna".

SKDG201901:11 ja 12 Hajalan talo, jota on myös kokonsa vuoksi kutsuttu Hajalan kartanoksi.

SKDH201901:14 ja 15 Vas. kaakkoisreunan navetta, oik. kylämäen lounaisreunaa, jonne on merkitty Hajalan Kunnalliskodin mahdollinen kivikautinen asuinpaikka.

Mustinen

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Kyläpaikat

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6704311 I:274158, Z:27,5 m mpy (ETRS-TM35FIN) (Ylistalon poissiirretyn talon tontti)

Kylä: Mustinen tai Mustisi

Kiinteistötunnus: 734-497-1-37 ja 734-497-1-88

Kenttätyöaika: 3.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201910:16-18

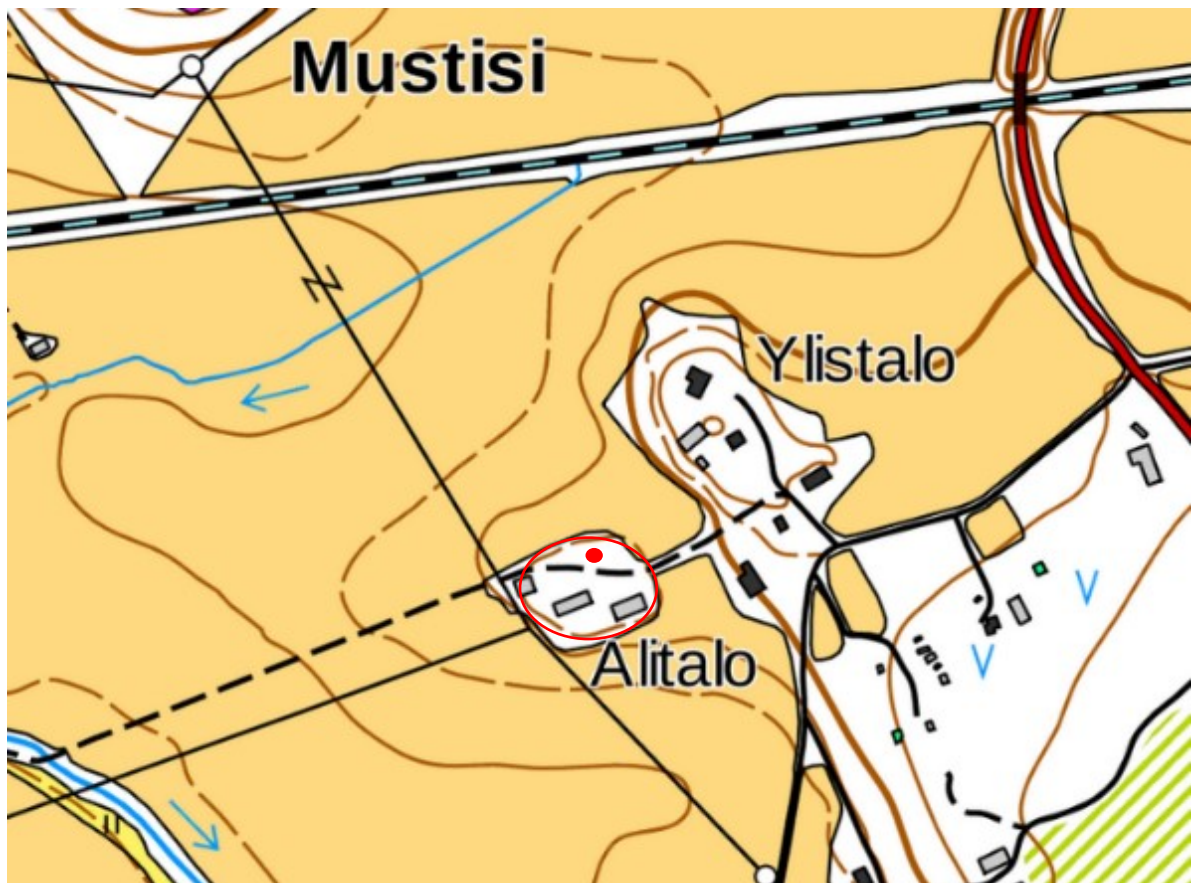
Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Runsas puoli kilometriä Hajalan kylämäeltä kaakkoon sijaitsee Paimioon kuulunut Mustinen tai Mustisi. Se esiintyy maakirjassa vuodesta 1556 ja periytynee ns. ruotsalaisen oikeuden kylänä aikaisintaan 1300-luvulle ja viimeistään 1400-luvulle.⁴ Sen sijainti on pysynyt suunnilleen samana ainakin 1600-luvun puolivälistä saakka. Vasta 1900-luvun puolella kahteen taloon jakautunut kylä hajautettiin niin, että Ylistalo siirrettiin vanhalta tontilta koillispuoliselle mäelle. Vanha kylätontti näyttäisi nykyään olevan lähinnä maatalouskonevarastona ja Ylistalon tonttinurkka vaikuttaa toistaiseksi jääneen pääosin rakentamattomaksi, mutta sitä peittävät mm. maatalouskoneet ja hiekkakasat. Tonttimaata ympäröivää peltoa ei voitu viljelyn vuoksi havainnoida.

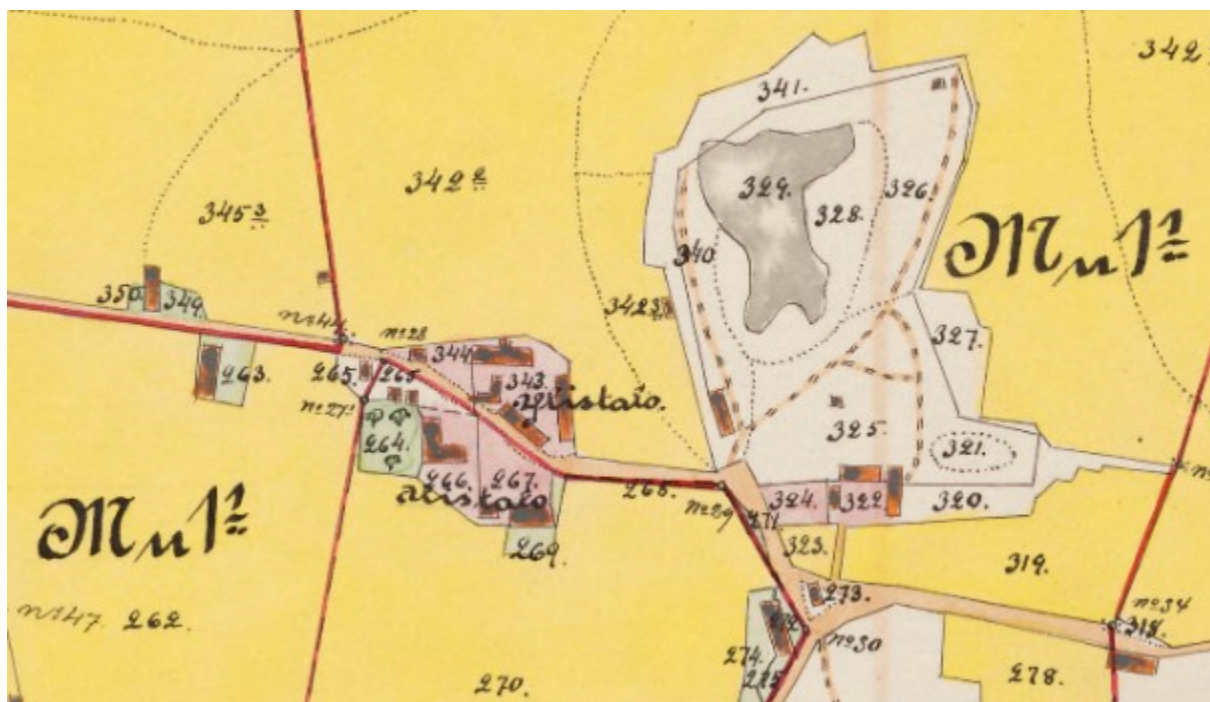
⁴ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

Peruskarttaotteessa ympyröitynä Mustisen vanha kylätontti ja pallolla merkitty Ylistalon entinen tonttimaa. (Maanmittauslaitos)

Ote Mustisen tiluskartasta v. 1834, jolloin kylä kuului vielä Paimion pitäjään ja Piikkiön kihlakuntaan. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Ote uudistuskartasta v. 1915, Ylistalo on vielä vanhalla paikallaan. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:16 Mustisten vanha tontti, oikeassa reunassa Ylistalon osin autioitunut tontti, jota peittävät koneet ja maakasat.

SKDG209101:17 Ylistalo on siirretty vanhan tontin koillispuolella sijaitsevalle mäelle.

SKDG201901:18 Kellari uuden tontin lounaiskulmalla, joka lienee kuitenkin ollut olemassa jo vanhan tontin aikana ja näkyy mm. vuoden 1834 kartassa. Sen päällä on sijainnut puinen rakennus.

Hyyperä

Kohteen rekisterino.: 1000009580

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Yksinäistalot

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P: 6703889 I: 274255, Z: 30 m mpy ETRS-TM35FIN

Kylä: Hyyperän yksinäistalo

Kiinteistötunnus: 734-462-4-8

Kenttätyöaika: 3.5. 2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:19-22

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Noin 400 metriä Mustisesta eteläkaakkoon sijaitsee seuraava vanha kylämäki, Hyyperä tai Hyypperä. Sekin on keskiajalle periytyvä ruotsalaisen oikeuden kylä, joka tunnetaan maakirjoista vuodesta 1556 alkaen.⁵ Se on aiemmin Paimioon kuulunut yksinäistila, joka on toiminut sotilasvirkatalona. Viimeistään 1700-luvun lopulta 1950-luvulle talon pihapiiri sijaitsi mäen koillisnurkalla. Viimeisen päärakennuksen kivijalka on edelleen olemassa ja siihen kuuluu yksi matala ja yksi korkeampi uuninperusta. Mäellä ei ole juuri enää jäljellä vanhoja rakennuksia, vaan ne on päärakennuksen ta-
paan purettu. Mäen koillisreunan pelto oli avoinna ja voitiin tarkastaa, mutta silmä-
määräisesti siinä havaittiin vain tavanomaista historiallisen ajan löytöaineistoa, kuten tiilimurskaa.

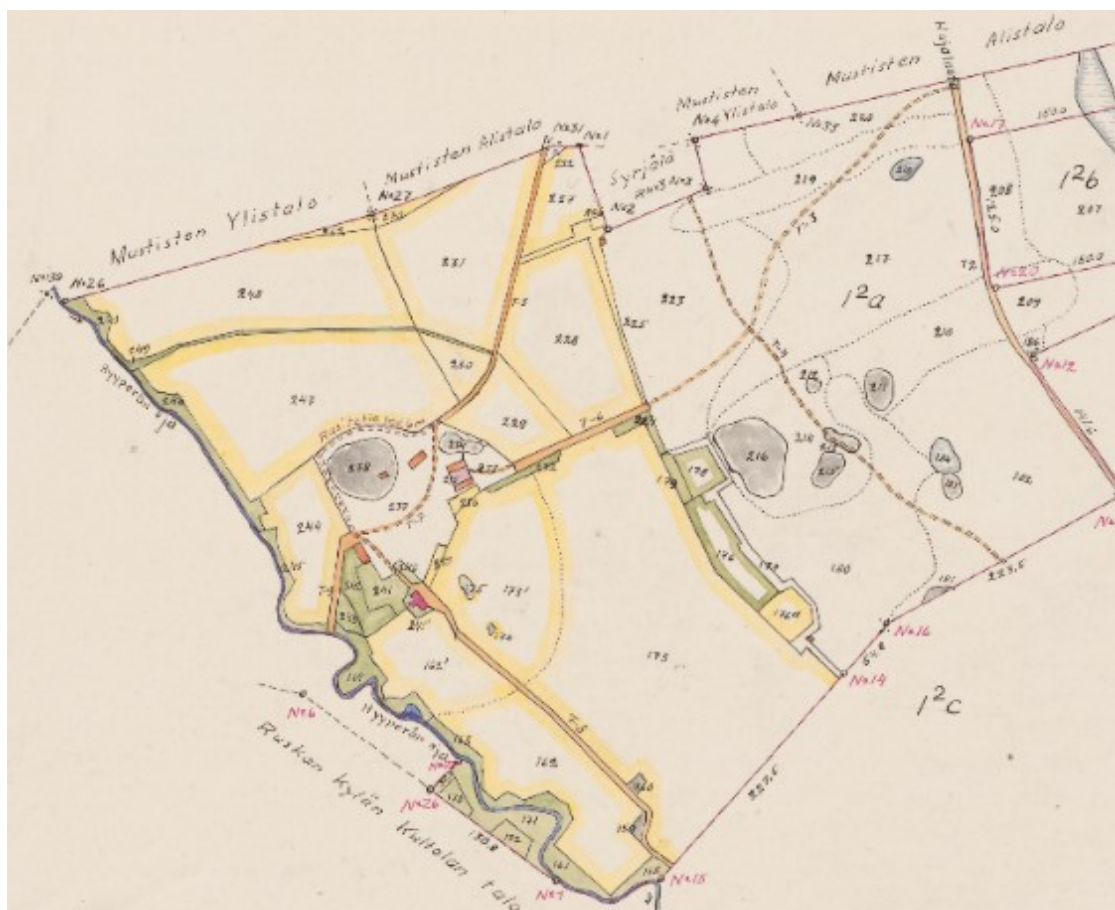
⁵ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

Peruskarttaote, jossa on merkitty pallolla Hyyperän yksinäistalon viimeisimmän päärakennuksen paikka. (Maanmittauslaitos)

Hyyperän sotilasvirkatalo v. 1869. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Hyyperä v. 1951, no. 235 on pihapiiri. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:22 Hyyperän mäen lakialuetta pohjoisesta.

SKDG201910:20 Hyyperän viimeisen päärakennuksen kivijalkaa.

SKDG201901:19 Sama kivijalka.

SKDG201901:21 Päärakennuksenperustan toinen uuninpohja.

Paimoinen

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Yksinäistalot

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6703946 I:275610 (ETRS-TM35FIN) Z:45-55 m mpy

Rajakiven koordinaatit: P:6704019 I:275652

Kylä: Paimoinen

Kiinteistötunnus: 734-510-1-21

Kenttätyöaika: 2.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:23

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Paimoinen on laajemman mäkialueen itäreunalla, Lökkilanjoen länsipuolella. Vanhojen kylämäkien ketjussa se sijaitsee Lökkilan ja Kuumalan välissä. Suomalaisen oikeuden yksinäistalona Paimoinen periytynee 1200-luvulle tai jopa vanhemmaksi.⁶ Lökkilanjoen toisella puolella sijaitsee Kaikumäen rautakautisen asekatkon löytöpaikka, mutta Paimoisten ympäristöstä ei muuten tunneta rautakautta. Inventointiaikana tilaa ympäröivät pellot kasvoivat syysviljaa tai heinää, eikä niitä voitu tarkastaa. Paimoisten vanha tonttimaa on edelleen rakennettu ja tilan vanha päärakennus uudempine lisäosineen edelleen olemassa.

Paimoisten tien vierellä on rajakivi, johon on kaiverrettu selvästi numero 5 ja mahdollisesti myös no. 1, jolloin kivi sopisi vuoden 1915 kartalla näkyväksi rajakohdaksi no. 15. Sijainti ainakin täsmää. Tämän inventoinnin puitteissa ei lähdetty käymään systemaattisesti läpi vanhoja rajamerkkejä, mutta tältä Paimoisten ja Kuumalan rajaltakin niitä näyttäisi löytyvän.

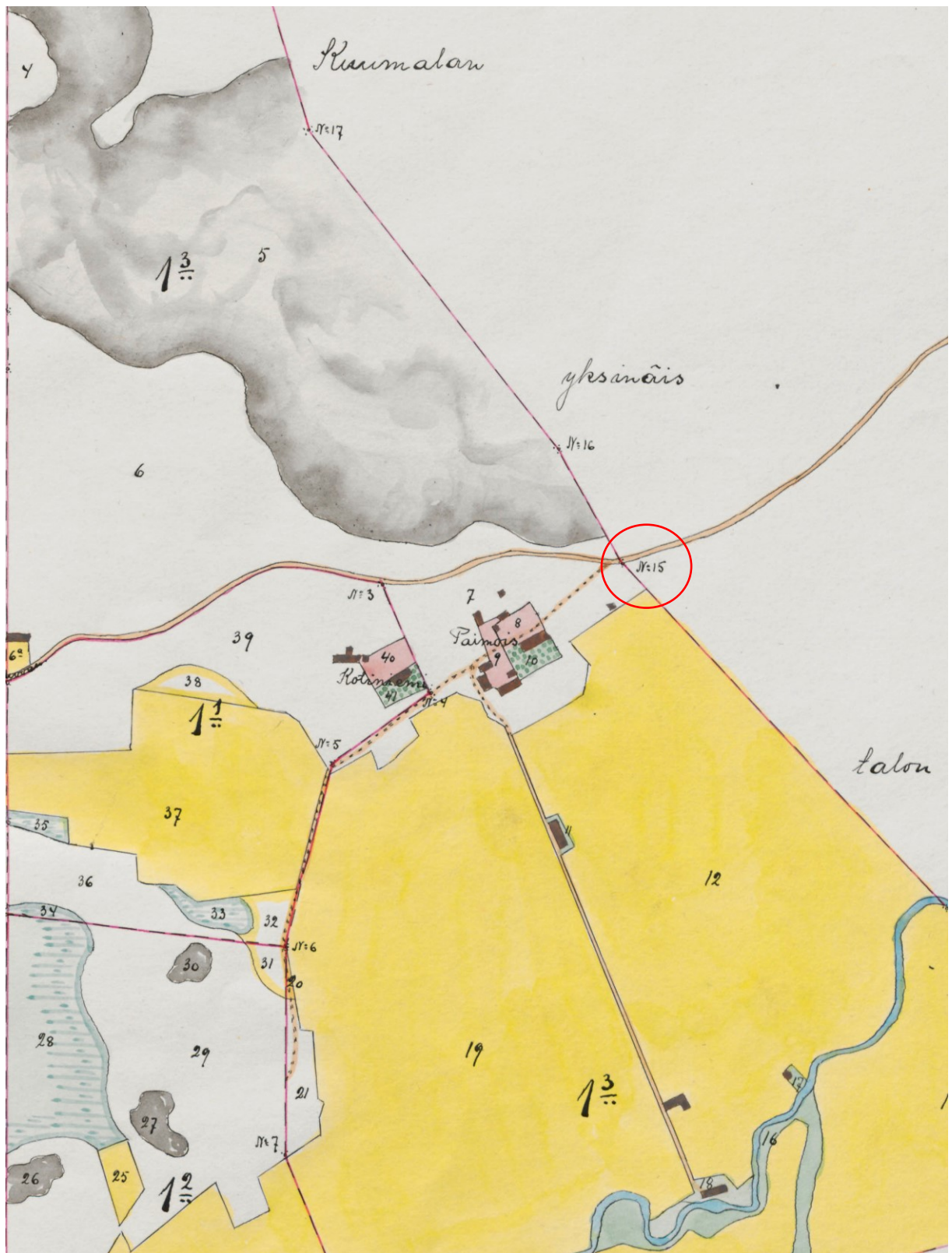
⁶ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

Paimoinen peruskarttaotteessa. (Maanmittauslaitos)

Paimoinen ja sen torppa Paimoisten, Kuumalan ja Saarimäen kartassa v. 1781. Torpanpaikka jäi tutkimusalueen ulkopuolelle.
(Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Paimoinen v. 1915 uudistuskartassa. Maastossa havaittu rajamerkki on ympyröity. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:23 Paimoisten päärakennus.

SKDG201901: Rajakivi no. 5 tai tod. näk. 15.

Kuumala

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Yksinäistalot

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6704287 I:275869 (ETRS-TM35FIN) Z: 35-45 m mpy

Kylä: Kuumala

Kiinteistötunnus: 734-486-3-2 (vanha ja uusi päärakennus), 734-486-3-1 (muu tonttimaa)

Kenttätyöaika: 2.5. 2019

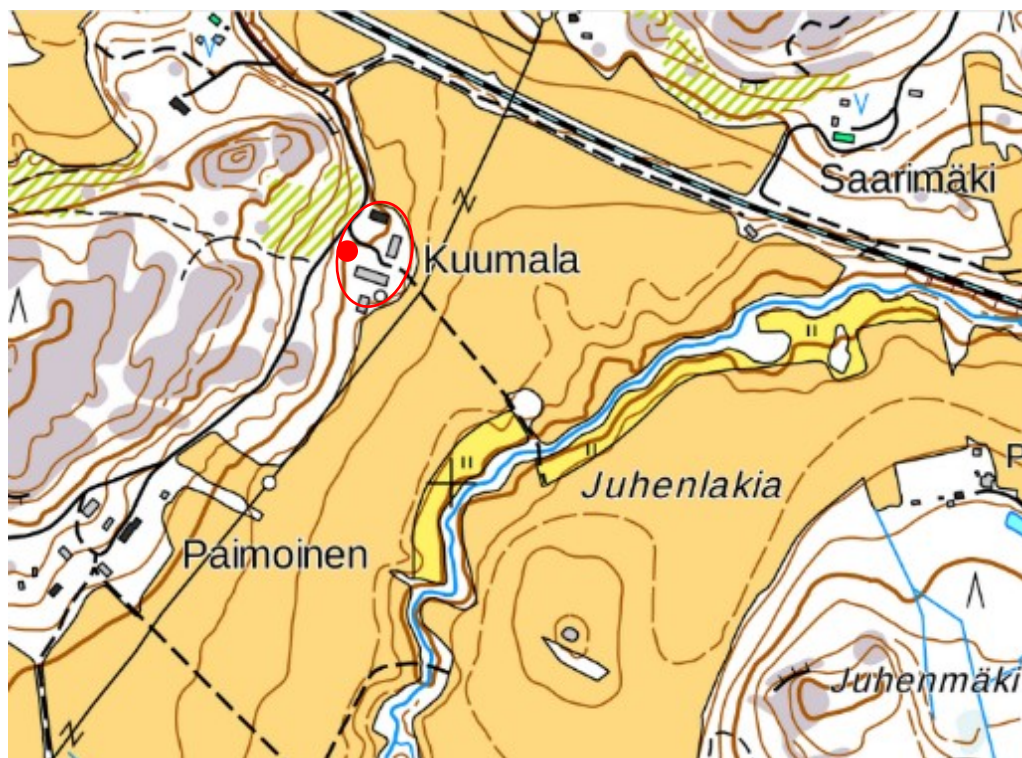
Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:24-26

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

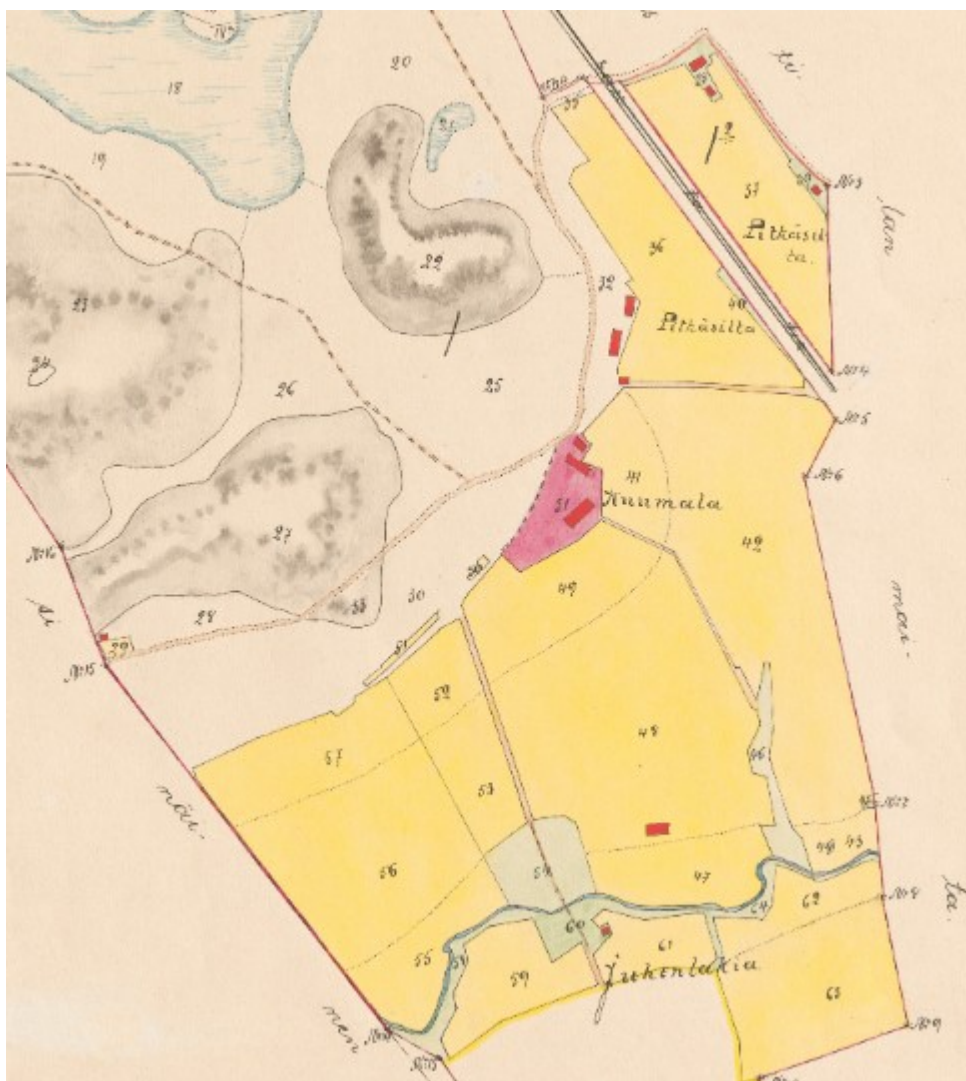
Saman mäkialueen itäreunalla, Paimoisista noin 400 metriä pohjoiskoilliseen, sijaitsee Kuumalan kylämäki tai yksinäistalon tonttimaa. Kuumala on Paimoisten tapaan ainakin 1200-luvulle periytyvä suomalaisen oikeuden talo. Viimeistään 1780-luvulta alkaen tontti on sijainnut nykyisellä paikallaan, mutta vanhoja rakennuksia ei juuri enää ole jäljellä. Pihalle johtavan tien eteläreunalla on vielä yhden rakennuksen kivijalan rauniot. Vanhojen karttojen perusteella päärakennus on ennen sijainnut tontin kaakkoisreunassa, pellon laidalla. Talon omistajan mukaan em. rauniot liittyisivät kuitenkin vanhaan päärakennukseen. Tonttimaa kierrettiin ympäri pellon reunaa, mutta näkyvyys pellolla oli melko heikko ja löytöaineistona näkyi vain yleisimpiä uuden ajan esinelajeja: tiiltä, punasavikeramiikkaa, fajanssia ja pullolasia. Tontin eteläreunasta lähtee tienpohja pellon viertä kohti Paimoista. Vuoden 1964 kartassa tie on esitetty katkoviivalla, samoin vuoden 1908 kartassa, mutta vanhemmissa kartoissa sitä ei näy.

Peruskarttaote, jossa Kuumalan tontti on ympyröity ja viimeisen vanhan rakennuksen kivijalan jäännökset merkitty pallolla. (Maanmittauslaitos)

Kuumala, Paimoisten, Kuumalan ja Saarimäen kartassa v. 1781.
(Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Kuumalan isojaontäydennys v. 1908. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:24 Kuumala idästä, Saarimäen alapuolelta kuvattuna.

SKDG201901:25 Kuumalan tonttia, etualalla puretun rakennuksen perustusta.

SKDG201901:26 Kuumalasta Paimosiin päin, nykyisen tien alapuolella kulkeva tien pohja.

Saarimäki

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Yksinäistalot

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6704416 I:276466 (ETRS-TM35FIN) Z: 45-50 m mpy

Kylä: Saarimäki

Kiinteistötunnus: 734-522-1-58

Kenttätyöaika: 2.5. 2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:27-29

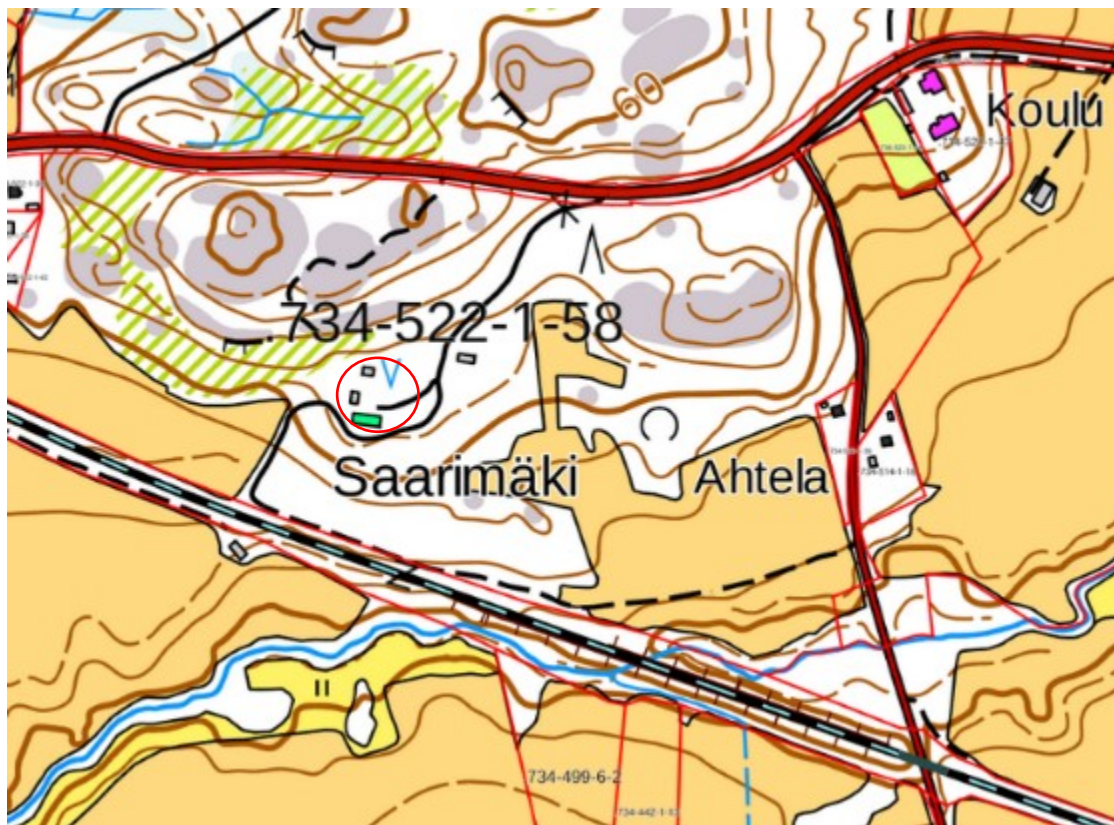
Talletetut löydöt:

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Alueen kolmas suomalaisen oikeuden yksinäistalo sijaitsee edellisistä erillisen Saarimäen saarekkeen eteläreunassa, mäen reunalla.⁷ Tilan pohjoispuolella, Saarimäen halki kulkee Suuren rantatien vanha linjaus ja mäen eteläpuolen alla on Turku-Helsinki -rata. Saarimäen tontilla on säilynyt vanha päärakennus ja joitakin piharakennuksia, pihapiirin länsipuolella on myös puretun rakennuksen kiviperusta.

⁷ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

Saarimäen tonttimaa on ympyröity peruskarttaotteeseen. (Maanmittauslaitos)

Saarimäki Paimoisten, Kuumalan ja Saarimäen kartassa v. 1780. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Saarimäen tiluskartta ja rajankäynti v. 1909. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201901:27 Saarimäki lounaasta.

SKDG201901:28 Saarimäen tonttimaata koillisesta.

SKDG201901:29 Pihapiirin koillispuolella puretaan vanhaa rakennusta. Oikeassa nurkassa näkyy tulisijan- ja piipunperusta, joka on tehty kallion päälle.

Piintilä

Kohteen rekisterino.: Rakennusperintörekisterissä no. 201630

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Yksinäistalot

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde (vanha päärakennus on suojeltu rakennuslailla 2.12.1981)

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705517 I:277151 (vanha päärakennus, ETRS-TM35FIN)
Z:35-45 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnukset: 734-514-1-34 (uudempi päärakennus ja pihaa), 734-514-1-35 (vanha päärakennus ja metsäalueet), 734-514-1-48 (muu tonttimaa)

Kenttätyöaika: 6.5. 2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:30-36

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset:

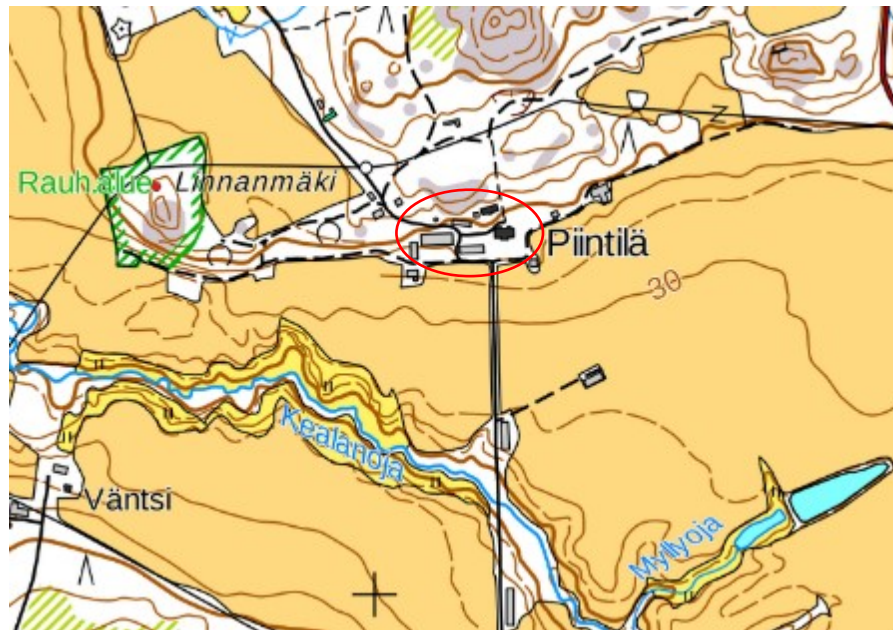
Högström, Hilka 1988. Rakennusinventointi. Museoviraston arkisto.

Aikaisemmat löydöt: -

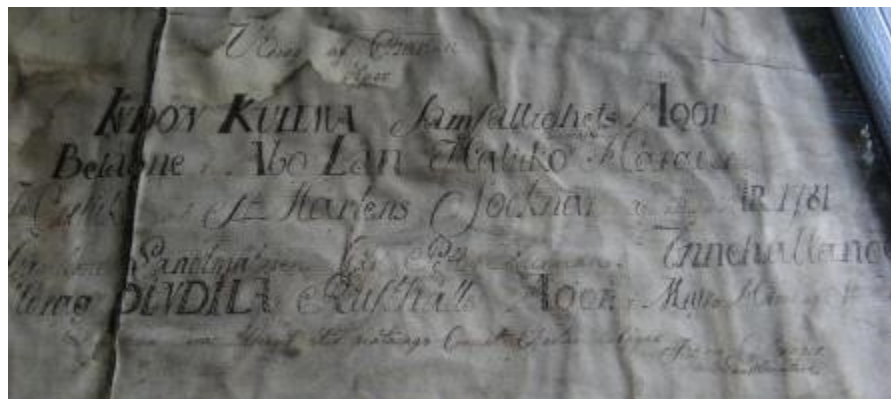
Keskiaikaan periytyvä ns. ruotsalaisen oikeuden yksinäistalo sijaitsee metsäisen mäki-alueen eteläreunassa, Kealanojan pohjoispuolella. Päärakennuksen kerrotaan olevan Nils Mejbomin rakennuttama 1680-luvulla. Ilmeisesti tuolloin rakennettiin perusta holvikellareineen ja yksi puukerros. 1700-luvun kuluessa rakennusta korotettiin kaksikerroksiseksi. Uudempi päärakennus on vuodelta 1850, lisäksi pihan kolmannessa asuinrakennuksessa on vanha leivintupaosa.⁸ Yhden maanomistajan kertoman mukaan vanhan ja uuden päärakennuksen välistä tehtiin aikanaan putkikaivantoa, kun sieltä paljastui vanhemman rakennuksen jäännöksiä sekä kivettyä kourua. Rakennusjäännös oli itä-länsisuuntainen, kuten uudempi päärakennus, mutta ei kuulune tämän aikaiseen rakennuskantaan, koska olisi muuten sijoittunut vanhan päärakennuksen eteen. Se tuskin on voinut myöskään olla vanhan päärakennuksen kanssa samanaikainen, koska olisi ollut kertojan mukaan tähän nähden vinossa. On siis mahdollista, että kyseessä oli edelleen pystyssä olevia rakennuksiakin vanhempi rakennusjäännös.⁹ Piintilän läntisempi kotipeltö oli avoin, mutta sen reunoilta ei havaittu tavanomaisesti poikkeavia löytöjä. Historiallisen ajan massalöytömateriaali oli itse asiassa melko vähäistä, mikä saattoi johtua myös kuivuuden aiheuttamasta huonosta näkyvyydestä.

⁸ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178; Högström 1988;

⁹ Sini Piintilän tiedonanto 6.5.2019

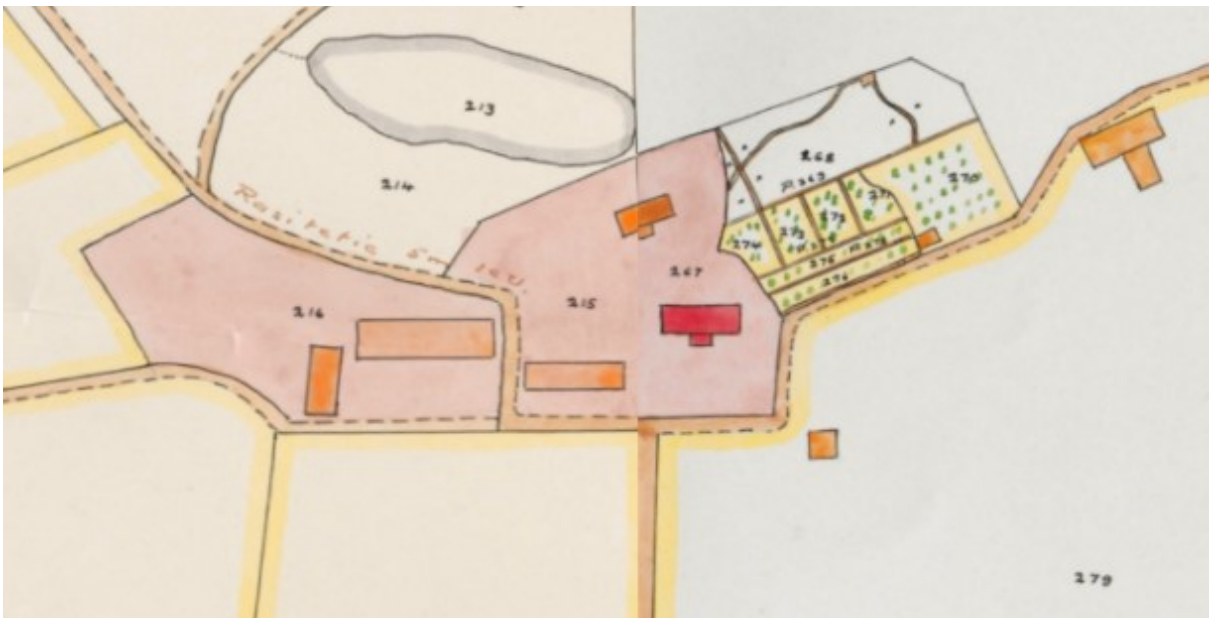
Piintilä peruskarttaotteesta. (Maanmittauslaitos)

Piintilän vuoden 1780 tiluskartta, jota ei ole Kansallismuseon arkistossa, on säilynyt yhtenä kopiona talon omassa arkistossa.

Maanmittauslaitoksen arkistosta Piintilän isojakokartat löytyvät. Yllä esimerkkilehti tästä versiosta.

Piintilän tonttimaa v. 1958 (yhdistetty kahdesta kartasta). (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

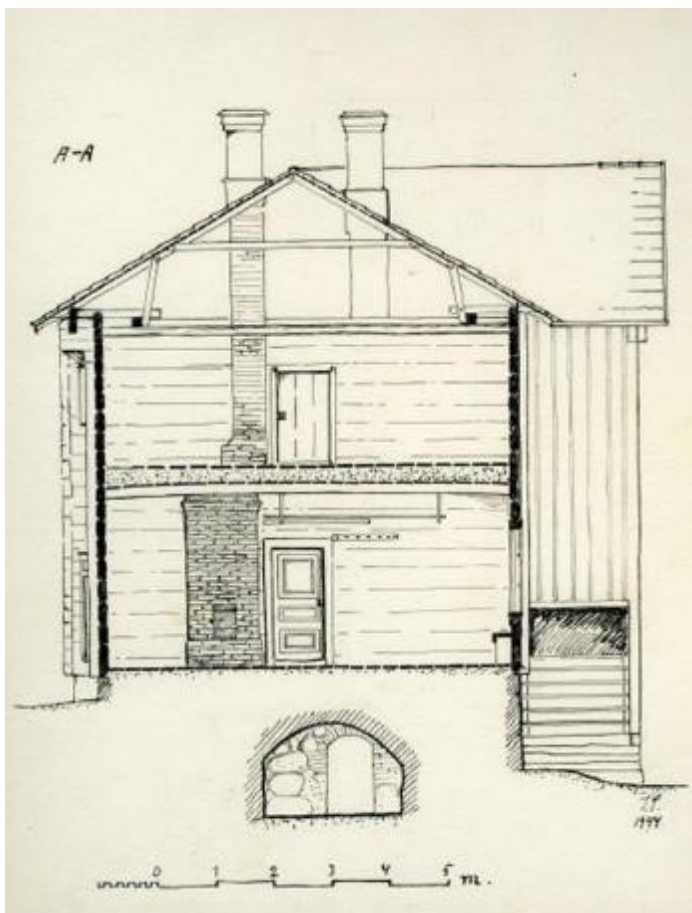
SKDG201901:30 Piintilän tonttimaata etelästä.

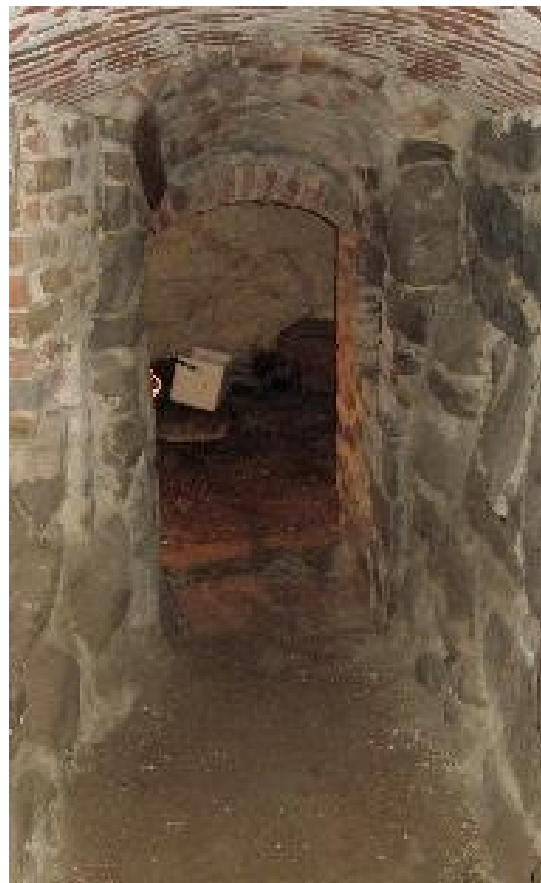
SKDG201901:31 Piintilän rakennukset etelästä. Alhaalla oikealla uudempi ja taustalla vanha päärakennus.

SKDG201901:32 Vanha päärakennus lounaasta.

Irja Sahlbergin piirros vanhan päärakennuksen poikkileikkauksesta, jossa näkyy myös rakennusta vanhempi kellari. Kuva: Turun museokeskus / Finna.

SKDG201901:33 ja 34 Kellarin ovi eteläseinällä ja eteistilasta länteen kulkeva käytäväosa.

SKDG201901:35 ja 36 Kellarin käytävässä oleva eteläseinän komero ja huoneosan ikkuna-aukko.

Alakytö

Kohteen rekisterino.: 1000009583

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Kyläpaikat

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipisteet:

1. Ylimmäisen tonttimaan paikka P: I: (ETRS-TM35FIN)
2. Alimmaisen tonttimaan paikka

Kylä: Kytö tai Peräkytö

Kiinteistötunnus: 734-487-3-11

Kenttätyöaika: 30.4. ja 2.5. 2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:37-42

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

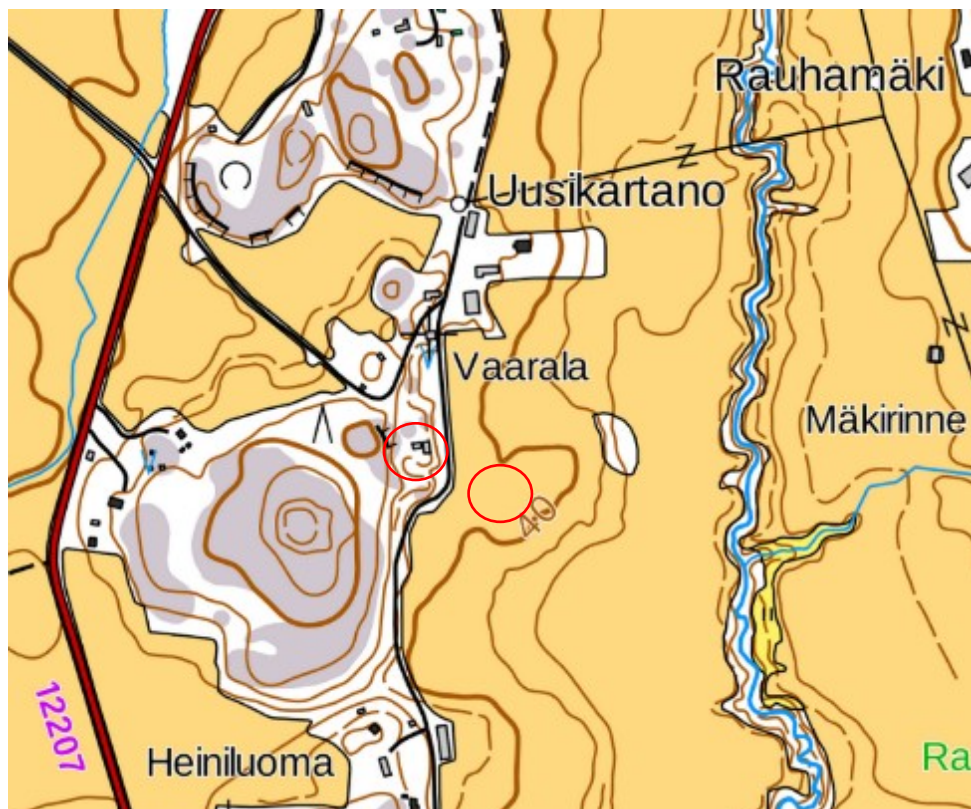
Edellä kuvattujen kylien pohjoispuolella ja Kealanojan länsipuolella sijaitsee Alakydön alue. Kytö on ruotsalaisen oikeuden kylä ja ajoittuneen näin aikaisintaan 1300-luvulle. Jo 1500-luvun puolivälissä Kydön kylässä on kuitenkin ollut kolme taloa. 10 Mikäli näillä taloilla on tuolloin ollut yhteinen kylätontti, sen sijaintia ei varmuudella tunneta. 1650-luvun kihlakunnankarttaan on kuitenkin merkitty ilmeisesti "Kytölax" Noukkilan (?) vieheen, toisin sanoen Peräkydön alueelle. Sen sijaan Piintilän ja Peräkydön välille ei ole merkitty Alakytöä lainkaan, vaikka muut Hajalan alueen kylät ja talot kartassa näyttäisivät olevan. Alakytö ilmaantuu karttoihin 1780-luvulla isojaon myötä. Tuolloin siellä kuitenkin jo on kaksi taloa, Alimmainen ja Ylimmäinen sekä yksi torppa. Alakydön kaksi taloa säilyvät täällä 1900-luvulle saakka, jolloin ensin tyhjenee Alimmainen, jonka tontti otetaan viljelykäyttöön. Ylimmäisen tontilla on edelleen säilynyt yksi vanha rakennus. Uudeksi talonpaikaksi perustettiin hieman pohjoisemmaksi Uusikartano. Em. torppa, myöhempi Vaaralan talo on sijainnut pienen mäen läntisellä puolella.

Maastotutkimuksissa kierrettiin koko alue. Pellolla oli yllättävän vähän Alimmaisen talonpaikasta jäänyttä löytöateriaalia, eikä Ylimmäisenkaan arkeologinen potentiaali vaikuta kovin hyvältä, koska säilynyt rakennus ympäristöineen sijaitsee osin näkyvällä kalliopohjalla. Ensimmäisenä kenttäpäivänä pelto oli kuivuuden vuoksi vaikeasti ha-

¹⁰ Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Asutuksen yleisluettelo; Pitkänen 1992, 176-178

vainnoitava, mutta myöskin sateen jälkeisenä toisena tarkastuspäivänä peltopöiminnässä näkyi lähinnä tiilen murusia, jokunen punasavikeramiikan pala ja vihreän pullo-lasin katkelma.

Kotiseutuaktiivi Jari J. Laiho kertoi kuulleensa tarinan, jonka mukaan Kydön kylä sijaitsi ennen Haarankankareella. Tämä nykyään E18 pohjoispuolella sijaitseva peltosaareke on osittain jäänyt tien alle. Tien eteläpuoli tutkittiin tältä kohtaa metallinpaljastimella, Haarankankareen säilynyt osa myös kairauksin ja kaivamalla sen tasanteille kaksi koe-kuoppaa (ks. liite 2). Mitään viitteitä asuinpaikasta tai esimerkiksi hautapaikasta ei kuitenkaan löytynyt.

Ylimmäisen ja Alimmaisen sijainnit merkittynä peruskarttaotteelle. (Maanmittauslaitos)

Alakytö isojakokartassa v. 1780-1781: Ylimmäinen, Alimmainen ja torppa.
(Maanmittauslaitos)

Alakydön talot Ylimmäinen ja Alimmainen Kydön kylän isojaon järjestelykartassa v. 1892.
(Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

SKDG201910:37 Alakytö panoraamassa. Vasemmalla Ylimmäisen kylämäki, etualalla Alimmaisen tontinpaikka ja taustalla Uudenkartanon rakennuksia. Keskellä peltoa mittatikkuna Inga Nieminen.

SKDG201901:40 Alimmaisen tonttimaan alue ja nykyinen pelto pohjoisesta.

SKDG201901:41 Uudenkartanontien varrella, talonpaikkojen ympäristössä näkyy vielä jonkin verran raivauskiveyksiä, joko raivattuna pellolta tai jäännöksinä paikalla olleesta rakennuksesta. Viitteitä esihistoriallisista hautaraunioista ei löydetty, mm. metallisignaalit olivat rautanauvoja tai pullonkorkkeja.

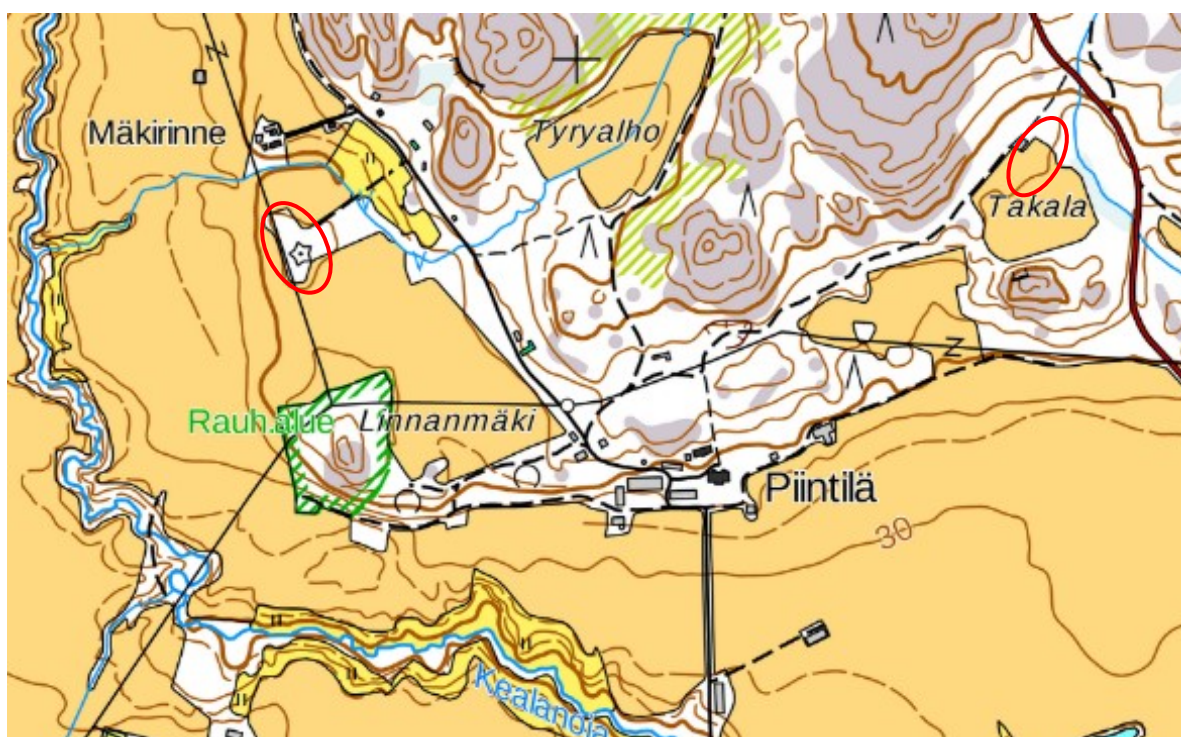
SKDG201901:38 Ylimmäisen tontilla säilynyt vanha rakennus kaakosta.

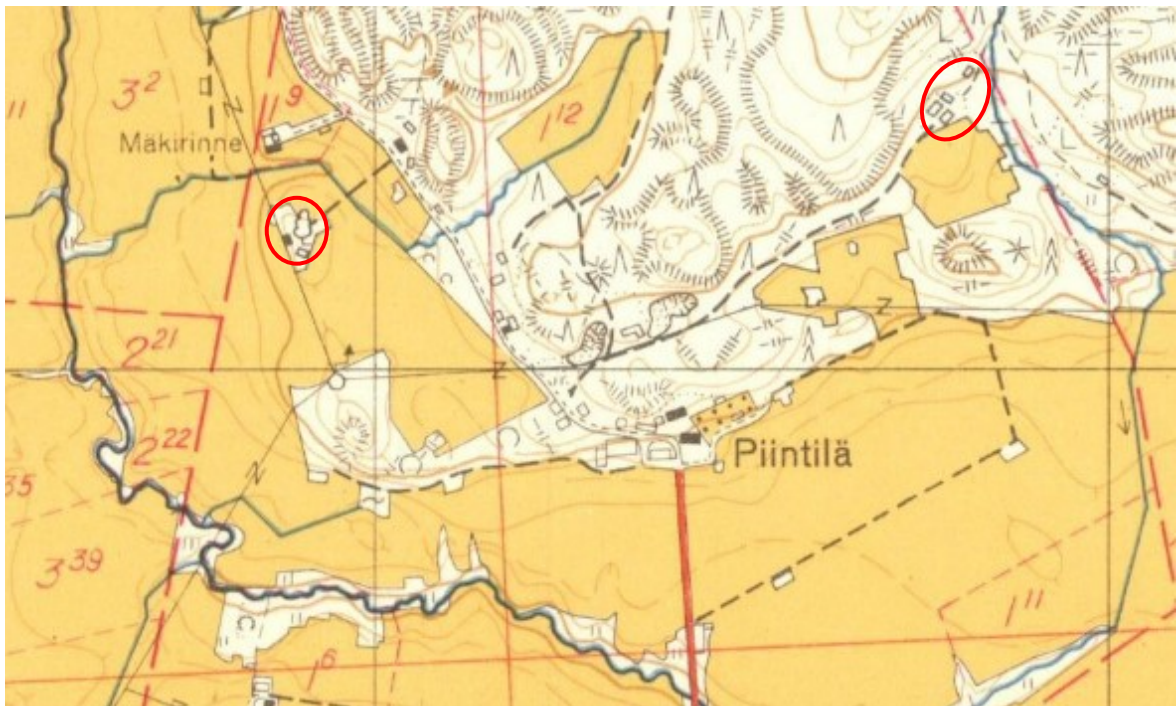
SKDG201910:39 Ylimmäisen tonttimaa pohjoiskoillisesta.

Torpat

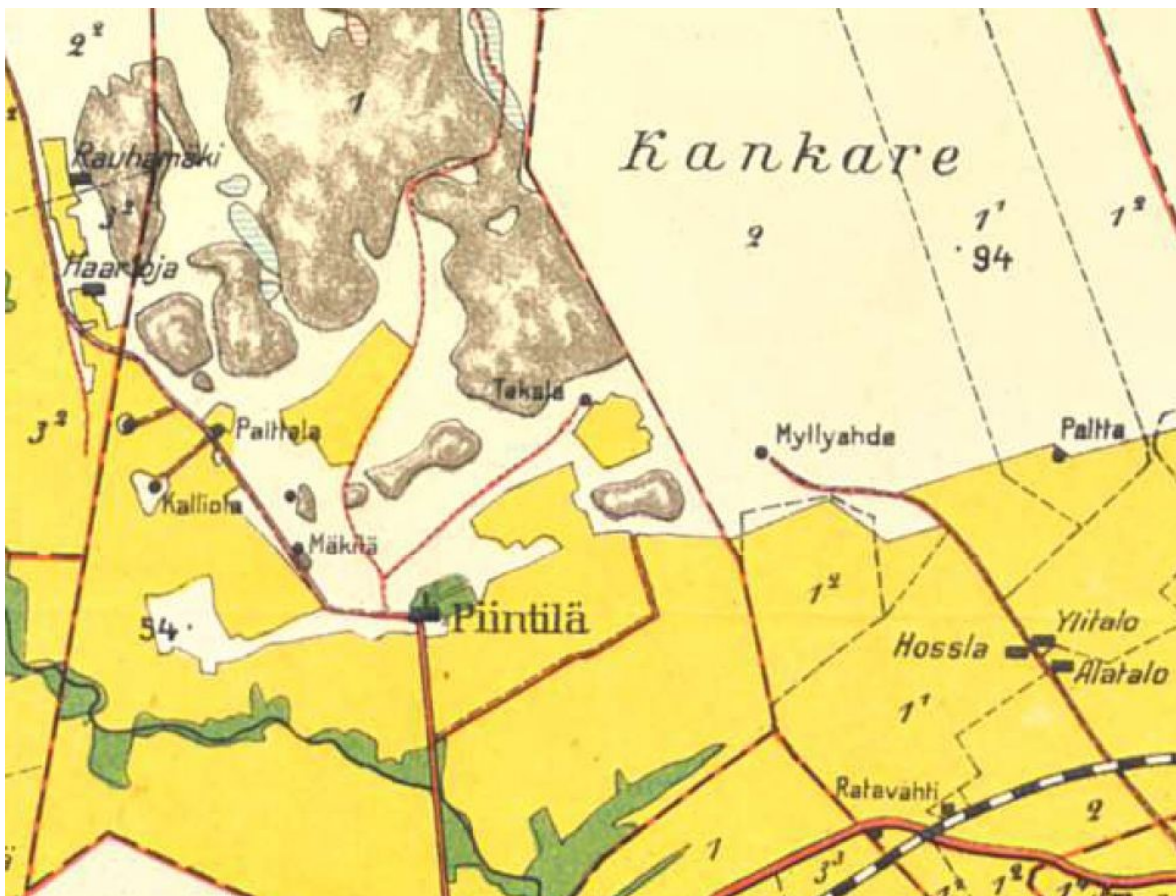
Hajalan alueella on melko runsaasti torppia, sekä talonpoikaisia että ratsutilojen torppia. Suurin osa torpanpaikoista on edelleen asuttuja ja rakennettuja, paikoin niissä on myös torppa-ajan vanha asuinrakennus säilynyt. Monet torpista on perustettu jo 1700-luvun jälkipuolella ja näkyvät Kuninkaankartastossa. Osin tai kokonaan autioituneita torpanpaikkoja tarkastettiin kaksi. Tarkastetut ja säilyneet torpanpaikat ovat molemmat Piintilän vanhoja torppia ja molemmat omalla tavallaan erityisiä: Toinen, kokonaan autioitunut, on Piintilän sotamiehen torppa Kalliola. Toinen torppa, Takala, puolestaan sijaitsee aivan Kankareen yhden myllynpaikan vierellä. Takalan torpasta on vielä asuinrakennus pystyssä, vaikka muista rakennuksista jäljellä on enää kivijalkoja.

Peruskarttaotteessa vasemmalla ympyröity Kalliolan autioitunut torpanpaikka, oikealla Takala. (Maanmittauslaitos)

Vielä vuoden 1964 peruskartassa sekä Kalliolaan että Takalaan on merkitty useita rakennuksia. Näiden rakennusten kivijalat ovat edelleen olemassa. (Maanmittauslaitos)

Piintilä torppineen vuoden 1927 Halikon pitäjänkartassa. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Piintilä Kalliola

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Torpanpaikat

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705797 I:276636 (ETRS-TM35FIN) Z: 45 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-47

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:53-58

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Piintilä on ollut ratsutila ja Kalliola oli tilan ratsusotilaalleen lohcoma torppa. Se on sijainnut Kealanojaa kohti työntyvällä saarekkeella, peltojen ympäröimänä. Kalliola esiintyy huonosti kartoissa: Sitä ei esimerkiksi ole Kuninkaankartastossa, johon muutoin torpat yleensä merkittiin. 1800-luvun puolen välin jälkeen torppa ilmaantuu näkyviin ja 1900-luvun puolella tarkemmin sen rakennuskanta. Torpan perustamisaikaa voisi epäilemättä selvittää tarkemmalla arkistotutkimuksella. Torpanpaikka on autioitunut vasta 1900-luvun jälkipuolella ja näkyvät säilyneet rakenteet ovatkin enimmäkseen valettuja betoniperustoja. Alue näyttäisi kuitenkin jääneen rakennusten purkamisen jälkeen melko koskemattomaksi. Sen puutarhassa kasvaa vielä omenapuita.

SKDG201901:53 ja 54 Kalliolan torpan saareke tieltä, oikealla torpan puutarhaa ja pieni betonijalusta.

SKDG201901:55 ja 56 Kalliola, betoniperusta ja tukikiviä, oik. lähellä sijaitseva kellarikuopanne.

SKDG201901:57 ja 58 Lätisin rakennuksenperusta.

Piintilä Takala

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Asuinpaikat

Tyypin tarkenne: Torpanpaikat

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705903 I:277550 (ETRS-TM35FIN) Z:55-60 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-1 (asuinrakennus), 734-514-1-35 (kivijalat)

Kenttätöaika: 14.12. ja 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:104-108

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Myöskään Takalan torppa ei esiinny 1700-luvun lopun tai 1800-luvun ensimmäisen puoliskon kartoissa, mutta Piintilän isojakokartalla alueella on ”Vähä Myllyhuhta” sekä pieni rajattu alue, ilmeisesti sama peltotilkku, joka on myöhemminkin ollut Takalan eteläpuolella. Torpan sijainti aivan myllyalueen vierellä sopisi hyvin myllärin torpan paikaksi, joskin myllyt ovat olleet Kankareen myllyjä ja pääosin Kankareen puolella. Takalan alueelta on löytynyt myös melko pienikokoinen jauhinkivi, halkaisijaltaan 50 cm, joka voisi olla myllystä, mutta sopii myös käsikiveksi.

SKDG201901:104 ja 106 Takalan torppa, jonka portaille oli asetettu pieni (halk. 50 cm) jauhinkivi.

SKDG201901:105 Kivijalka torpan asuinrakennuksen luoteispuolella.

SKDG201901:107 ja 108 Kivijalka ja kiukaan jäännökset torpasta koilliseen, polun vierellä.

Suuri rantatie

Saarimäki

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Kulkuväylät

Tyypin tarkenne: Tienpohjat

Kohdeluokka: Kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P: 6704642 I:276626 (ETRS-TM35FIN) Z: 57,5 m mpy

Kylä: Saarimäki

Kiinteistötunnus: 734-522-1-70

Kenttätyöaika: 14.12. 2018

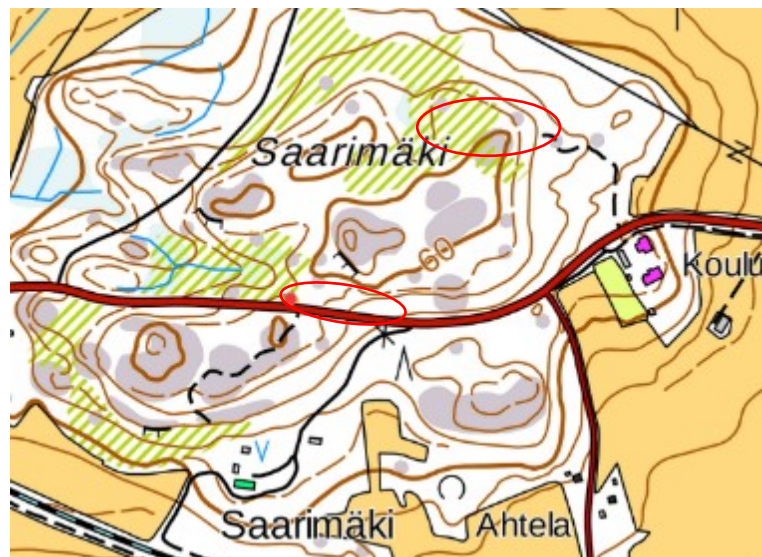
Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:48-52

Talletetut löydöt: -

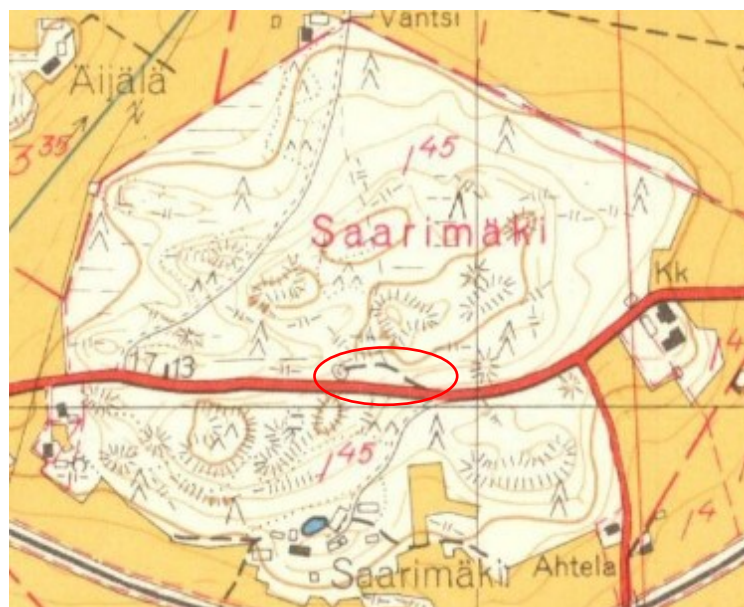
Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Suuri rantatie eli vanha Turuntie on historiansa aikana kokenut monia muutoksia. Monet näistä ovat liittyneet vanhan mutkaisen reitin suoristamiseen. Hajalan alueella, Saarimäellä on tehty yksi tällainen suoristus 1900-luvun puolella. Vielä vuoden 1964 peruskartassa tienmutka näkyy katkoviivalla piirrettynä. Vanhan tienpohjan pituus on noin 140 metriä ja se lähtee idässä suunnilleen samalta kohdalta pohjoiseen, josta haarautuu Saarimäen talon tontille vievä tie etelään. Mäen laella se yhtyy takaisin nykyiseen tielinjaan. Juuri viimeksi mainitulla paikalla on vielä säilynyt vanhaan tielinjaukseen liittyvä kivirakenne, siltarumpu, jossa on noin viisimetrinen kivikate tien leveys-suunnassa. Sekin on jäänyt vesaikon alle, ja kiveyksen vieressä on myös maakasa, mutta länsireunalta rakenne on vielä selvästi havaittavissa.

Peruskarttaote, johon on merkitty pallolla kivirakenteen sijainti ja ympyröity vanhan tielinjan sijainti. (Maanmittauslaitos)

Peruskarttaote v. 1964, jossa näkyy vanha tienmutka katkoviivalla.

Mutka Saarimäen tiluskartassa v. 1909.
(Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Suuri rantatie Saarimäen kohdalla Kuninkaankartastossa
1700-luvun lopulla.

SKDG201901:51 Kivirummun yksityiskohta.

SKDG201901:52 Kivirumpua, päällimmäisessä kivessä on porausjälkiä.

SKDG201901:50 Kivirummun paikka tieltä, vasemmalla erottuu hieman kiveystä.
Kuvattu joulukuussa 2018.

SKDG201901: 49 Vanha Suuren rantatien mutkan tienpohjaa Saarimäen kohdalla toukokuussa 2019.

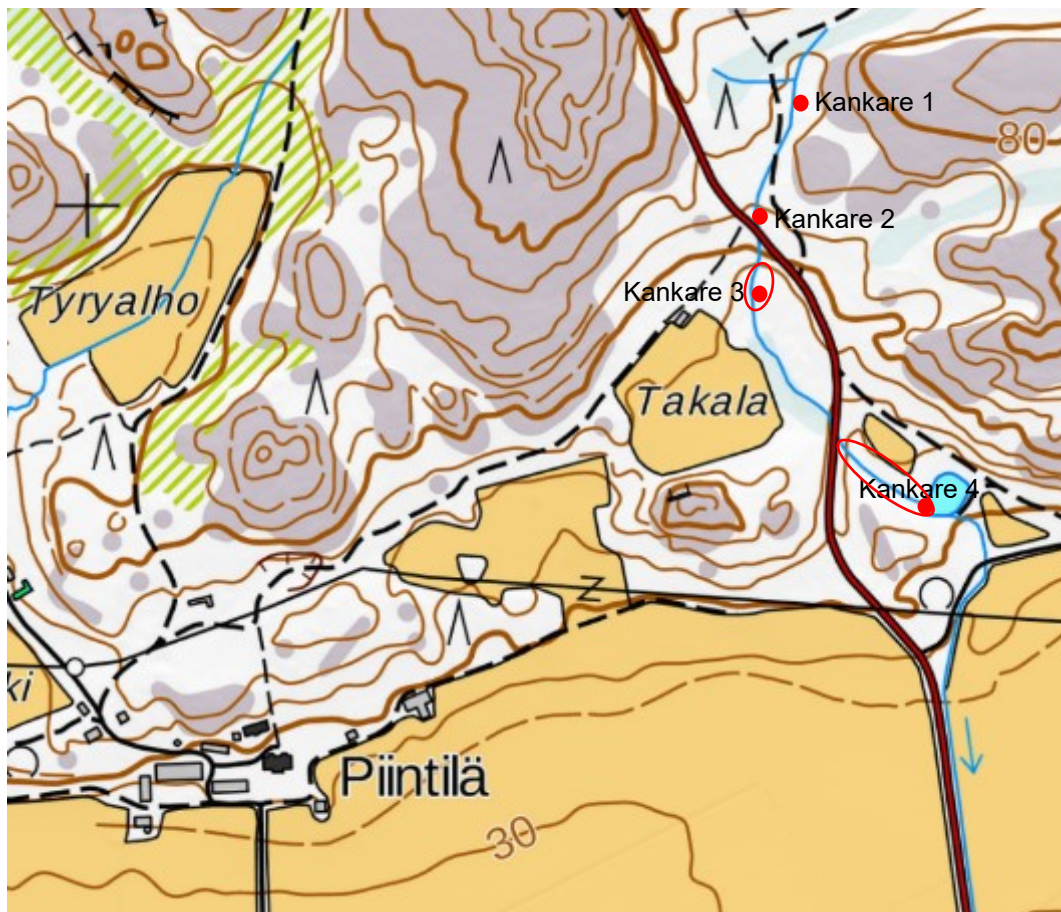
SKDG201901:48 Suuren rantatien mutkaa, oikealla näkyy selvästi vanhaa tien reunaa sekä ilmeisesti raivauskiveys.

Myllyt

Tutkitulla alueella ei tiettävästi ole ollut myllyjä vielä 1500-luvulla tai ainakaan ne eivät esiinny vuoden 1585 myllyluettelossa. 1600-luvun alkuvuosikymmeninä kruunu yritti monopolisoida myllytoimintaa, mutta talonpoikaiset puromyllyt jatkoivat monin paikoin toimintaansa, vaikka osa myllyistä hävitettiin.¹¹ 1700-luvun loppupuolen Kuninkaan-kartastossa ja isojakokartoilla on Hajalan ympäristössäkin useita puroihin rakennettua vesimyllyjä.

Inventoinnissa tarkastettiin tarkemmin kaksi vanhaa vesimyllyaluetta, joissa molemmissa oli säilynyt myllyn toimintaan liittyviä rakenteita. Tutkimusalueen raja-alueella ja osin ulkopuolellakin sijaitsee Piintilän itäisen naapurin Kankareen myllynpaikkoja, jotka kartoitettiin nyt kokonaisuudessaan niiltä osin kuin ne näkyvät historiallisessa kartta-aineistossa (kohteet Kankare 1-4). Toinen säilynyt myllyalue oli niin ikään varsinaisen kaava-alueen ulkopuolella, mutta kuului vanhoihin Piintilän maihin. Kankareenjärvestä länteen laskevassa purossa ovat sijainneet Piintilän ja Noukkilan myllyt viimeistään 1700-luvun jälkipuolelta alkaen (kohteet Kankareenjärvi ja Kankareenjärvi 2-4). Alue käytiin tarkastamassa, koska Piintilästä saatiin vinkki, että täälläkin olisi säilynyt rakenteita. Molemmissa kohteissa on viimeiset myllyrakennukset purettu vasta 1900-luvun jälkipuolella, mutta osa rakenteista on kuitenkin suurella todennäköisyydellä 1900-lukua vanhempia. Selvimpiä säilyneistä rakenteista ovat kookkaat patovallit ja paikoin kivetyt uomat, kun taas pääosin puisista myllyrakennuksista on vaikea enää havaita jälkiä maastossa, mikäli niissä ei ole ollut selkeää kiviperustaa. Hajalan ja Kydön alueella on epäilemättä vielä löydettävissä sellaisia myllynpaikkoja, jotka eivät näkyneet läpikäydyissä kartoissa ja joita ei tämän inventoinnin yhteydessä löydetty.

¹¹ Kallio 1930, 31; Aaltonen Esko 1944, 20-28

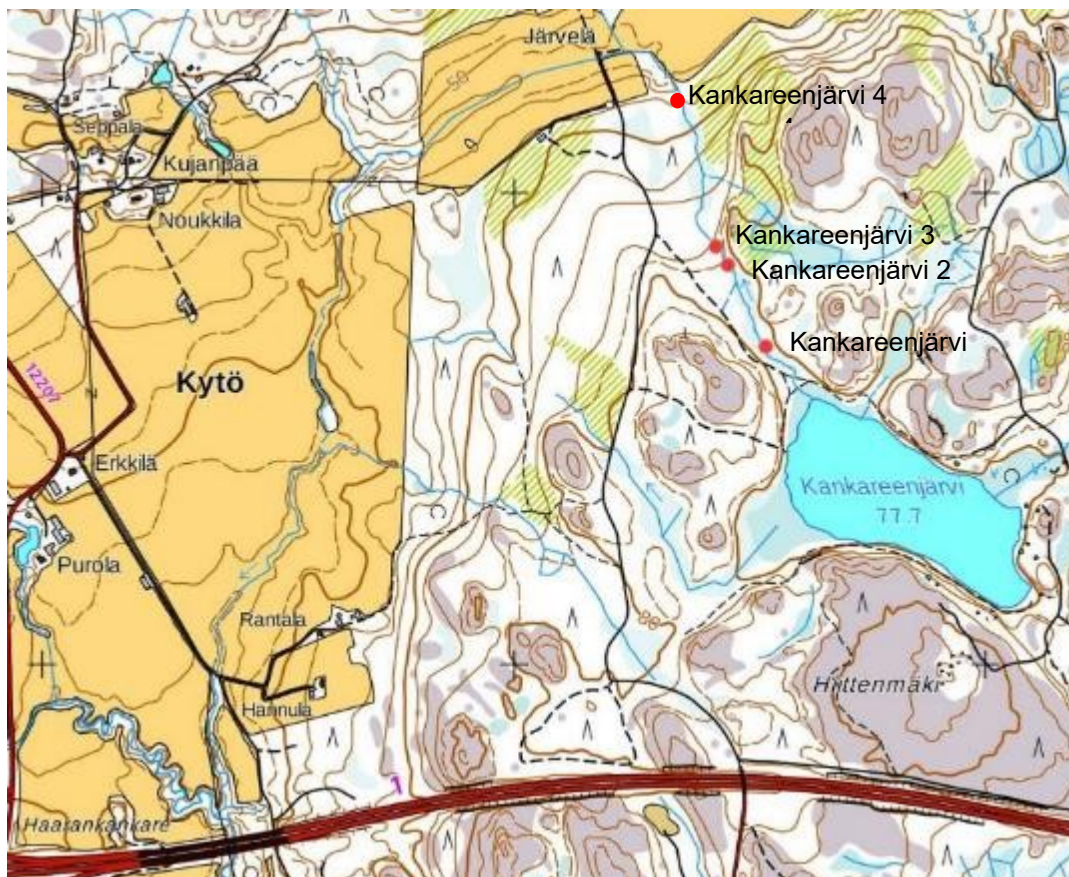
Peruskarttaotteeseen on merkitty ne pääalueet, joilta löytyy Kankareen vesimyllyihin (kohteet 1-4) liittyviä jäännöksiä.

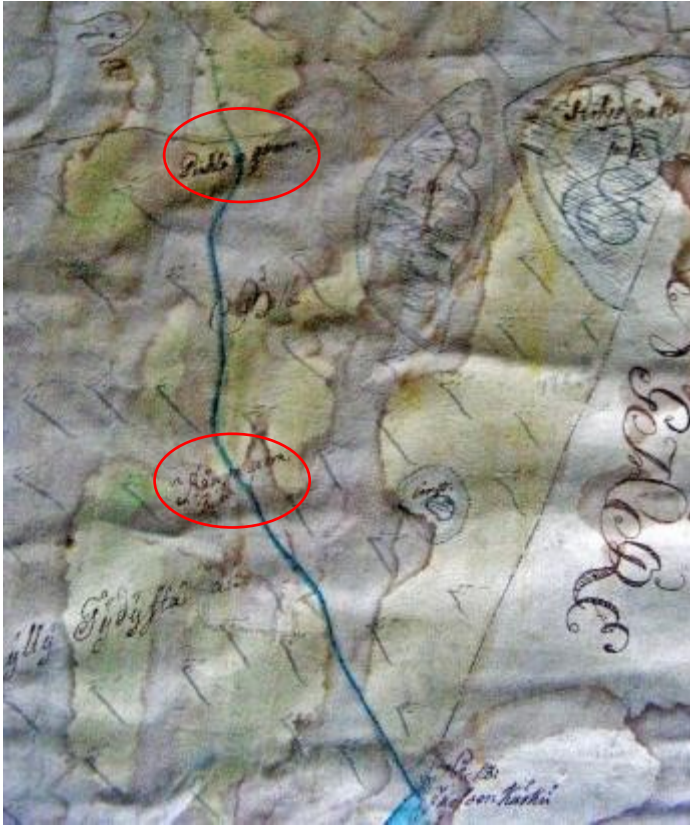
Kuninkaankartastoon on merkitty kolme myllyä, Kankareen v. 1781 tiluskarttan vain kaksi. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Tilanne 1840-luvun pitäjänkartassa on luultavasti kopioitu vanhemmasta kartasta, mutta siinä näkyy hyvin toisen myllyn sijainti aivan Piintilän rajalla, Piintilän oman myllyn sijaitessa huomattavasti kauempana pohjoisessa. Tämä voi johtua siitä, että Piintilä on Kankareta nuorempi tila, mutta myös tilojen rajassa on voinut vuosisatojen kuluessa tapahtua pieniä muutoksia. Kankareen uudistuskartassa myllyjä ei enää näy, mutta ei myöskään vielä uudempaa lampea. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Kankareenjärvestä laskevan puron vesimyllyihin liittyvät rakenteet.

V. 1780 kartalla Piintilän mailla on kaksi myllyä. Ylempi on Piintilän, alempi nimi on tulkittu Noukkilan myllyksi. Noukkila on vanha talo Peräkydön lähistöllä. Hieman kärsinyt kartta on Piintilän talon kokoelmista.

Kankareenjärven myllyt 1840-luvun pitäjänkarttaotteessa. (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Kankare 1

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäännös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6706088 I:277650 (ETRS-TM35FIN) Z:70 m mpy

Kylä: Kankare

Kiinteistötunnus: 734-474-2-2

Kenttätyöaika: 3.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:62-64

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

1700-luvun lopulla purossa on ollut kaksi tai kolme peräkkäistä myllynpaikkaa. Maastossa havaituista rakenteista pohjoisin, joka nimettiin kohteeksi Kankare 1, on melko kookas maansekainen patovalli, jonka pituus on noin 10 metriä purosta sekä länteen että itään. Patovallin korkeus on noin 1,7 metriä ja leveys pari metriä. Vallin pohjoispuolella ja puron länsipuolella on noin 1,5 x 1,5 m kokoinen kiveys, joka saattaa kuulua esim. vesikourun tukirakenteisiin. Vallin itäpuolisen osan eteläreunalla on kookkaampia paasimaisia kiviä. Pato saattaa rakenteidensa puolesta edustaa Kankareen myllyalueen vanhempaa rakennusvaihetta.

SKDG201901:62 Kankareen inventoidun myllyalueen pohjoisin rakenne on kookas patovalli. Itäreunan eteläpuolella on myös paasimaisia, lohkottuja kiviä, jotka ovat kuuluneet patorakennelmaan.

SKDG201901:64 Patovallin pohjoispuolella ja puron länsipuolella on lisäksi matala nelikulmainen kiveys, kooltaan noin 1,5 x 1,5 metriä.

Kankare 2

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705990 I:277622 (ETRS-TM35FIN) Z:65 m mpy

Kylä: Kankare

Kiinteistötunnus: 734-474-2-2

Kenttätyöaika: 3.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:65-67

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Heti Laviakalliontien itäpuolella sijaitsee pieni lampi, jonka lounaisreunassa on matala rakennettu patomainen osa sekä puron itäpuolella jonkinlainen tukirakenne. Lamesta alajuoksulle lähtevässä purossa on keskellä kookas nelikulmainen kivi. Kyseinen tie on rakennettu vasta 1900-luvun jälkipuolella, jolloin näillä paikkeilla on saattanut tuhoutua rakenteita, jotka olisivat kertoneet tarkemmin eri myllyrakenteiden funktiosta.

SKDG201901:65 Kankare 2 pieni patovalli lammen reunalla.

SKDG201901: 66 Kankare 2 lamesta lähtevä puro kiertää nelikulmaisen kiven molemmin puolin.

SKDG201901:67 Kankare 2, puukasan alla, padon ja puron itäpuolella.

SKDG209101: 68 Valettu pylväs tien toisella puolella, vesilammikossa, tien vieressä. Tukipylväitä on käytetty sekä kourujen tukemiseen, että itse myllyrakennuksen perustana.

Kankare 3

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705923 I:277612 (ETRS-TM35FIN) Z:55 m mpy

Kylä: Piintilä/Kankare

Kiinteistötunnukset: 734-514-1-35, 734-474-2-2

Kenttätyöaika: 3.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:68-75

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Tähän alueeseen kuuluu ainakin näennäisesti useita rakenteita, jotka saattavat kuitenkin kaikki liittyä yhden myllyn rakenteisiin. Tien länsipuolella puro kulkee rakennetusta uomasta, jossa on kolme kivikertaa korkea putous. Tähän kohtaan olisi voinut sopia kouru, josta vesi lähtisi myllyyn. Tästä parikymmentä metriä alajuoksulle sijaitsee kookkaampi, noin nelisen metriä leveä kiviperusta, jossa on lohkottuja kivipaasia kolmessa kerroksessa. Tällä hetkellä puro kulkee kiveyksen päältä, mutta mahdollisesti vesi on tullut tänne alun perin kourua pitkin. Kiveyksen itäreunalla näkyy pieni aukko, joka olisi voinut toimia veden ulosmenoaukkona. On mahdollista, että molemmat kiveykset ovat jonkinlaisia patorakennelmia ennen myllyä, josta ei siinä tapauksessa olisi säilynyt turpeen pinnalle havaittavia jälkiä. Toisaalta kumpikaan kiveys ei muistuta alueen rakenteellisesti yksiselitteisiä patoja, koska niistä puuttuu selkeä maavalliosa. Puron länsipuolella kulkee toinen, kuivunut uoma. Näiden uomien väliin jää lisäksi halkaisijaltaan noin viisimetrinen, suuaukollinen maakuoppa, jonka funktio ei kairauksin selvinnyt. Kankare 3:n vieressä sijaitsee Piintilän Takalan torppa.

SKDG201901:69 Kankare 3 ylempi kivirakenne ylhäältä.

SKDG201901:70 Kankare 3, ylempi kivirakenne alhaalta ja lounaasta. Keskeltä puro kulkee pienenä putouksena. Vaikka rakenne näyttää alajuoksun puolelta patomaiselta, se ei jatkunut sivuilla kauemmaksi. Rakenne sopisi ainakin vesikourun lähtöpaikaksi.

SKDG201901:71 Kankare 3, alempi ja kookkaampi kiviperusta lounaasta.

SKDG201901:73 Kankare 3, alempi kiviperusta ja kuvassa keskellä näkyvä pieni aukko.

SKDG201901:74 Alemman rakenteen jälkeen puro laskee lampeen.

SKDG201901:75 Kiveysten länsipuolella on kookas, suuaukollinen kuopanne. Kairauksessa voitiin todeta, että sen pohja on puhtaalta vaikuttavaa hiekkamaata. Kuopanteen länsipuolella kulkee kuivunut puronuoma, itäpuolella nykyinen uoma. Lähistöllä on myös Piintilän Takalan torppaan liittyviä rakennusjäännöksiä.

Kankare 4

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Mahdollisesti tuhoutunut kulttuuriperintökohde

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705735 I:277757 (ETRS-TM35FIN) Z:45 m mpy

Kylä: Kankare

Kiinteistötunnus: 734-474-2-2

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:76-78

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Historiallisilla kartoilla näkyvistä Kankareen myllynpaikoista eteläisin sijaitsee tien itäpuolella. Puro on alun perin kulkenut täälläkin kaksuomaisena, ja aivan tien vierellä näkyy purettua kivirakennetta. Sen luonnetta on enää vaikea arvioida, on mahdollista, että kiveys on liittynyt myös tiehen tai vanhaan siltarakenteeseen. Puron kaksi uomaa kulkevat uudemmalle, rakennetulle lammelle saakka, mutta vesi virtaa nykyään vain eteläisemmässä uomassa. Kohdassa, jossa uomat yhdistyvät lampeen on näiden välissä myös jonkinlaista rakennettua kiveystä. Tämä kohde vaikuttaa muita alueen myllynpaikkoja tuhoutuneemmalta, eikä alueella näy yhtään selvää säilynyttä rakennetta. Purojen pohjoispuolella sijaitsee jo puretun Myllyahde-nimisen talon jäännökset.

SKDG201901:76 Kankare 4 -alueen purkukiveys aivan tien itäpuolella. Runsas kivimäärä voisi viitata tuhoutuneeseen patoon.

SKDG201901:77 Kankare 4 kiveys ennen lampea. Eteläisempi uoma kulkee sen edestä, toinen kiveyksen ja kumpareen takaa. Kiveys ei enää muodostanut mitään selvää rakennetta.

Kankareenjärvi

Kohteen rekisterino.: 1000035313

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyyppin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6707670 I:277528 (ETRS-TM35FIN) Z: 80 m mpy

Rakenteen pää: P1:6707666 I1:277510, P2:6707680 I2:277544

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-39

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:79-85

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: Tark. Riikka Mustonen 2019

Aikaisemmat löydöt: -

Alueella on kookas, osin kivistä ja osin maasta koottu vesimyllyyn liittyvä patoraken-
nelma, jonka pituus on noin 40 metriä, leveys puron kohdalla 5-6 metriä ja korkeus 1,5-
2 metriä. Erityisesti puron molemmin puolin patoa on rakennettu / katettu kalliosta lou-
hituista melko suorakaiteisista kivilohkareista. Myös puron yllä on katerakennetta,
jonka alta vesi kulkee. Purossa padon kaakkoisreunassa on säilynyt veden alla poikit-
tainen hirsi. Lähistöllä sijaitsee hyvin tasainen kallioreuna, josta kivipaadet lienee loh-
kottu. Piintilän isojakokartan mukaan purossa ovat sijainneet Noukkilan ja Piintilän myl-
lyt. Tämä on järveltä päin ensimmäinen myllyalueenrakenne ja todennäköisesti järvi
on tulva-aikoina ulottunut padolle saakka. Vielä 1960-luvun peruskartassa padolle joh-
taa pieni metsätie. Jälkityövaiheessa havaittiin, että olimme käyneet tarkastamassa
kohteen maakunta-arkeologi Riikka Mustonen kanssa samoihin aikoihin, toisistamme
tietämättä.

SKDG201901:79 Myllypato kaakosta.

SKDG201901:81 Patorakenne padon päältä, koillisesta.

SKDG201901:82 Patovallin keskellä on jäännöksiä katerakenteesta, jonka alla on ollut tukihirsiä.

SKDG201901:84 Tukihirsiä katekivien alla.

SKDG201901:83 Katekivi, jonka alta puro kulkee.

SKDG201901:80 Massiivinen reunakiveys näkyy padon länsipuolella.

Kankareenjärvi 2

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyyppin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6707847 I:277452 (ETRS-TM35FIN) Z:77,5 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-39

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:86-90

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Paikalla, jossa metsätie kulkee puron yli niin, että tien alle on vedetty muovinen putki veden kulkua varten, purossa näkyy kivettyä reunaa. Alajuoksulle päin mentäessä hyvin pienen putouksen jälkeen tulee vastaan halkaisijaltaan noin metrin kokoinen lampi, jonka jälkeen puro jatkuu kapeana uomana. Lammen viereisellä maapenkereellä on kiviä jonossa useamman metrin matkalla. Mitään selvempää rakennetta ei tästä kuitenkaan ole hahmotettavissa. Kivien päällinen humus ja sammal ovat melko ohuet, mikä viittaa siihen, ettei niiden liikuttelemisesta ole kovin pitkää aikaa. Samalla alueella, kivirivistä länteen päin on laakea kuopanne tai jälkiä toisesta, kuivuneesta uomasta, joka katkeaa tienpohjaan. Mikäli kyseessä on myllynpaikka, padon on täytynyt olla kohdassa, jossa nyt kulkee kyseinen tie – tuolloin pato olisi voitu tasata tien pohjaksi. Tämä ja seuraava kohde Kankareenjärvi 3 sijaitsevat vanhoissa kartoissa esiintyvän Noukkilan myllyn paikkeilla, mutta ovat selvästi kaksi erillistä kohdetta. Myllyn paikka on voinut välillä vaihtua tai niitä on ollut aikanaan enemmänkin kuin kaksi kartoissa näkyvää myllyä.

SKDG201901:87 Kivien reunustamaa, raivatulta vaikuttavaa uomaa.

SKDG201901:90 Puron länsipuolella sijaitseva laakea kuopanne tai tien katkaisema kuivan uoman osa.

SKDG209101:88 Nykyisen puron uoma laskee tällä kohdalla pieneen lampeen.

SKDG201910:89 Lammen eteläreunalla on kiviä osin rivissä (edessä vasemmalla sekä taempana) ja itse lampikin vaikuttaa keinotekoiselta eli uomasta laajennetulta. Siinä olisi mahtunut pyörimään ainakin jalkamyly.

Kankareenjärvi 3

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6707893 I:277420 (ETRS-TM35FIN) Z:70 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-39

Kenttätyöaika: 6.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901: 91-92

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Paikalla on kivettyjä maavalleja, jotka ovat ensimmäistä patoa pienempiä ja epämääräisempiä, mutta kuitenkin selvästi rakennettuja valleja, joilla on myös ohjattu puron kulkusuuntaa kaartumaan hieman idemmäksi. Maan ja karikkeen alla on useaan kerrokseen koottua kiveystä. Vallien korkeus vaihtelee metrin molemmin puolin ja leveys on 3-4 metriä. Padon puro laskee pienenä putouksena ja puron uoma haarautuu kahdeksi keskelle jäävän saarekkeen ympärille ja yhtyy taas tämän jälkeen yhdeksi puroksi. Itse myllyn rakenteita ei havaittu, vaikka sellainen padon alla on todennäköisesti ollut.

SKDG201901:91 Rakenne on kivistä ja maasta rakennettu matalampi patovalli, jonka kohdalla (padon takana) puro tekee ohjatusti mutkan.

SKDG209101:92 Heti vallin jälkeen alajuoksulle päin puro kulkee pienen saarekkeen molemmin puolin. Paikalla ei havaittu padon lisäksi muita rakenteita, mutta niitä saattaa silti turpeen alla olla.

Kankareenjärvi 4

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6708201 I:277344 (ETRS-TM35FIN) Z:55 m mpy

Kylä: Piintilä

Kiinteistötunnus: 734-514-1-39

Kenttätyöaika: 31.5.2019

Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:93-101

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Näkyvin rakenne kohteessa on suuri maapato, joka on tehty rinteen harjanteen suuntaisesti sen päälle. Pato on tämän takia yläjuoksun puolelta melko matala, mutta rinteen alapuolelle mennessä erottuu muusta maastosta poikkeuksellisen korkeana (arviolta 5-10 m). Sen leveys on noin 5 metriä ja pituus karkeasti arvioiden 50-60 metriä. Tässäkin padossa on kookkaampia kiviä reunoilla ja nykyään avoimessa keskiosassa jäljellä vielä yksi poikittainen tukihirsi. Padon alapuolella, puron lounaisreunassa on kapea kiveys ja tämän jälkeen pieni puron levennys, jonka ympärillä on kivirakennetta. Oletettavasti kyseessä ovat vesikourun tukikiveys sekä itse myllynpaikka. Padolle johtaa pieni metsätie, joka näkyy vielä 1960-luvun peruskartassa. Isojakokartan perusteella tämä kohde on siinä näkyvä vanha Piintilän myllynpaikka ja periytyy näin paikkana ainakin 1700-luvun jälkipuolelle, joskin rakenteet saattavat osin olla uudempia.

SKDG201901:93 Padolle johtaa edelleen pieni metsätie.

SKDG201901:94 Kookkaat patovallit kuvattuna alajuoksulta, luoteesta.

SKDG201901:95 Padon päältä, idästä alajuoksulle päin.

SKDG201901:97 Padon keskeltä kulkeva purouoma jäljellä olevine rakenteineen. Taustalla näkyvä pieni putous kulkee säilyneen, poikittaisen tukihirren päältä.

SKDG201901:98 Edellä mainittu poikittainen tukihirsi lähempää.

SKDG201901:96 Padon reunalta lähtevä rauennut puronsuuntainen kiveys etualalla. Mahdollisesti vesikourun tukikiveys.

SKDG201901:99 Pitkittäisen kivrakenteen jälkeen näkyvissä on heikosti ryteikön alta kiviperustaa, joka lienee kuulunut itse myllyyn.

SKDG201901:100 Todennäköinen myllynpaikka padolta päin. Kuvaan on viivoilla hahmotettu kiviperustan sijaintia. Keskelle kuvaa jää pieni lampi, jossa myllynratas on nähtävästi pyörinyt.

Takala Liutlanmäki

Kohteen rekisterino.: -

Kohteen tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat

Tyypin tarkenne: Vesimyllyt

Kohdeluokka: Kulttuuriperintökohde / kiinteä muinaisjäänös

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Koordinaattikeskipiste: P:6705530 I:274520 (ETRS-TM35FIN) Z:55 m mpy

Kylä: Hajala

Kiinteistötunnus: 734-497-1-64

Kenttätyöaika: 14.12.2018

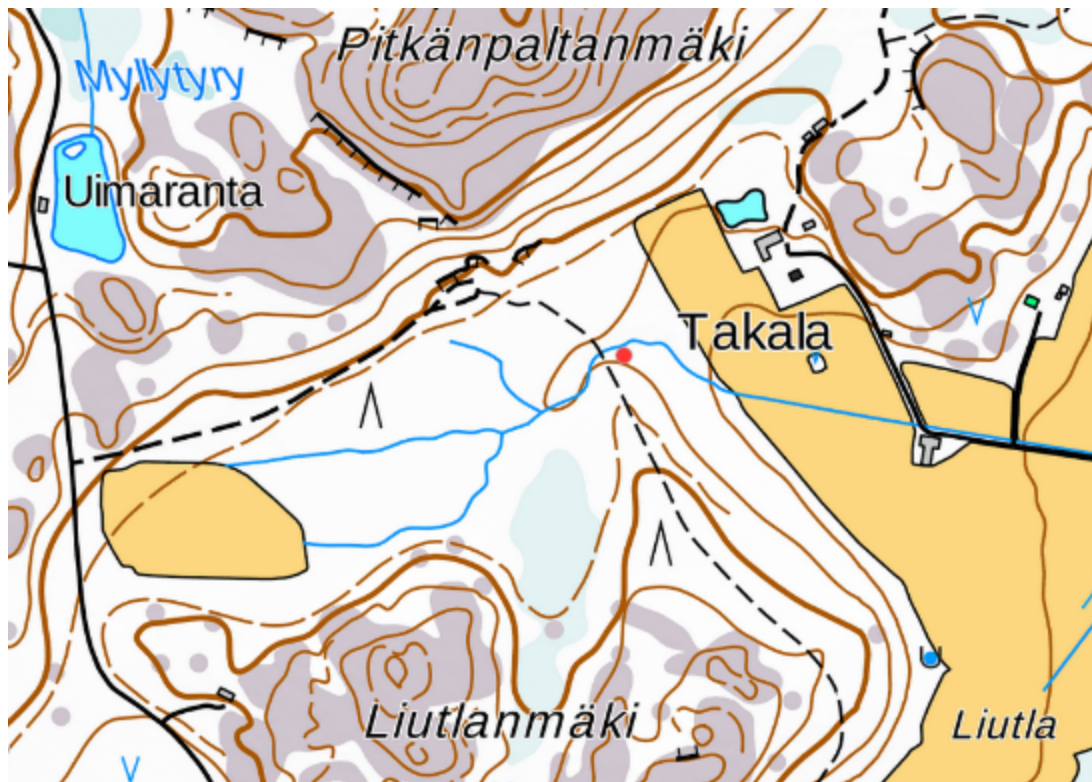
Talletetut digitaalikuvat: SKDG201901:114

Talletetut löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Joulukuun hämärässä tarkastettu kohde, josta tieto saatiin maanomistajalta. Pienen puron kaakkoispuolella on jäljellä selvää patovallia ainakin viiden metrin pituudelta. Pato vaikuttaa rauenneen hieman aiemmasta muodostaan ja on nyt noin 3 metriä leveä ja korkeintaan metrin korkuinen maavalli. Mitään muita myllyrakenteeseen viittavaa ei paikalla havaittu. Ainakaan Kansallisarkiston digitoiduissa kartoissa tai Kuninkaankartastossa mylly ei esiinny, mutta avoimeksi jää johtuuko se myllyn vanhasta iästä vai lyhytaikaisuudesta.

Vesimyllyn maapadon jäännösten sijainti Takalan tilalla, Liutlanmäen pohjoispuolella.
(Maanmittauslaitos)

SKDG201901:114 Pato kuvattuna joulukuun hämärässä.

Tutkitut alueet, joilla ei havaittu arkeologisia suojelukohteita

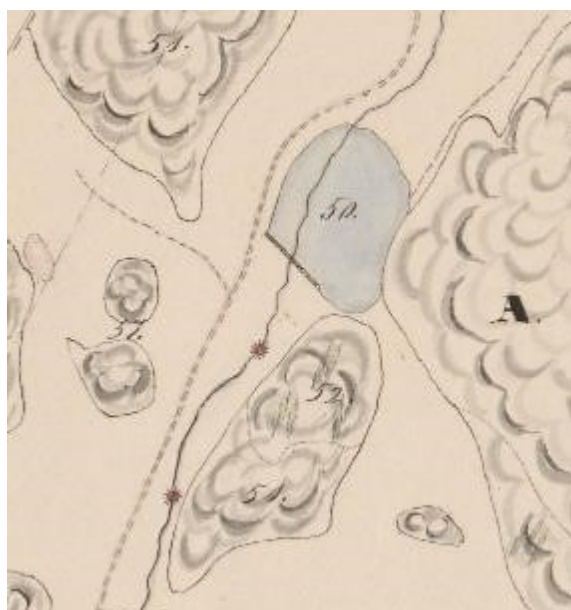
Kaikki kyläkaavan rakennussuunnitelma-alueet tutkittiin vähintään kävelemällä ne läpi. Potentiaalisia alueita myös kairattiin ja käytiin paikoin läpi metallinpaljastimella. Monet tulevista tonttimaista ovat sijainniltaan sellaisia, ettei niillä ole suurta arkeologista potentiaalia: Nämä alueet sijaitsevat kivikkoisissa rinteissä, joissa ei havaittu rakenteita tai niiden jäännöksiä. Osa on voinut korkeutensa puolesta liittyä kivikautiseen nautinta-alueeseen, mutta sopivia asuinpaikkatasanteita ei niistä löytynyt. On mahdollista, että laajoista syyskylvöistä johtuva peltoalueiden heikko näkyvyys esti jonkin löytöpaikan havaitsemisen, mutta myös kasvavat pellot tarkastettiin niiden reunojen osalta, joissa havainnointia pystyi jonkin verran tekemään.

Alueelta ei ole aiemmin havaittu selviä esihistoriallisia hautaröykkiöitä, eikä niitä löydetty tässäkään tutkimuksessa. Potentiaalisiksi rautakautisiksi löytöalueiksi sopivat suomalaisen oikeuden kylät Kuumala, Paimoinen ja Saarimäki ovat tonttimaidensa osalta edelleen rakennettuja, ja peltojen ollessa pääosin syysviljalla, ei pintapoimintaan onnistunut. On kuitenkin huomattava, että Kaikumäen rautakautinen asekatko (rek. no. 73040002) sijaitsee Lökkilänjoen itäpuolella eli sitä lähimpänä ovat Hajalan kylästä juuri mainitut suomalaisen oikeuden kylät, jotka sijaitsevat löytöpaikasta luoteeseen, saman joen länsipuolella.

Hajalan alueella on runsaasti vesimyllyjä, mutta nykyisillä peltoalueilla sijainneet myllynpaikat eivät ole säilyneet ja jopa niihin liittyvät purot ovat hävinneet. Esimerkiksi Kuumalan lähellä on sijainnut viimeistään 1700-luvulla puromylly, joka näkyy 1700-luvun lopun Kuninkaankartastossa, mutta joka on nykyään pelkkää viljelykäytössä olevaan peltoaluetta. Hajalan nykyinen pieni uimalampi on ilmeisesti ollut alun perin myllynlampi. Sen alapuolella on sijainnut karttojen mukaan kaksi tai kolmekin myllynpaikkaa, mutta pikaisen maastokatsauksen perusteella niistä ei enää ollut säilynyt selvästi erottuvia rakenteita. Tarkemmalla tutkimuksella niitä saattaisi olla mahdollista kuitenkin löytää.

Yksi muinaisjäännöslaji, jota olisi odottanut löytyvän, ovat vanhat rajamerkit. Kuitenkin havaitut rajakivet olivat pääosin selvästi 1900-luvun puolelta. Rajamerkkejä ei tässä yhteydessä tosin etsitty systemaattisesti – se olisi aivan oma projektinsa – joten niitä on hyvin voinut säilyä syvemmillä metsäalueilla. Alueellahan on kulkenut mm. vanha Paimion vastainen kuntaraja, jonka jäljiltä voisi vanhempiakin rajamerkkejä olla jäljellä.

Edellä on mainittu myös, että alueella on runsaasti nuorempia, edelleen rakennettuja torpanpaikkoja. Näistä yksi esimerkki on nykyään kotiseutumuseona toimiva Trömpenin kestäkievari Hajalan länsireunalla, joka on alun perin 1700-luvulle periytyvä torppa. Sen pihapiiri on kuitenkin vielä rakennettu, joten kohde ei kuulu muinaismuistolain piiriin, mutta on sen sijaan suojeltu rakennusperintölain nojalla. Uudempia rakenteita havaittiin, mm. Alakydön eteläpuolella, kaavasuuunnitelma-alueella. Nykyisen Heini-luoman ja entisen Kaunelan talon pohjoispuolella rinteessä on neljä kellarikuoppaa, joista kaksi kivirakenteista, mutta holvaamatonta. Talon ajoituksen perusteella nämä ovat peräisin kuitenkin vasta 1800-luvulta, eikä tontilla ole ollut varhaisempaa asutusta.

Hajalan uimalampi nykyisessä peruskarttaotteessa ja Mustisen kartassa vuodelta 1834.

SKDG201901:102 Hajalan uimalampi "Myllytyry", jonka eteläpuolella ollut eri aikoina 2-3 myllyä.

SKDG201901:45 Trömperin keskikievari Hajalan länsireunalla on museo ja rakennusperintökohde.

SKDG201901:110 Uudempia rakenteita: yksi Heiniluoman, ent. Kaunelan talon kellareista. Metsäsaa-
rekkeen eteläreunalla on neljä kellarikuoppaa, jotka lienevät peräisin aikaisintaan 1800-luvulta.

SKDG201901: Esimerkki uudemmasta rajamerkistä, jollaisia oli Piintilän ympäristössä runsaasti. Tämä merkki sijaitsee Kalliolan torpan tonttimaan länsireunalla.

Yhteenveto

Hajalan alueelta tunnettiin entuudestaan joukko kivikautisia asuinpaikkoja alueen länsireunalta sekä kivikautisia irtolöytöjä, joista monien löytöpaikkaa ei ole kyetty jäljittämään. Näistä tarkastettiin kohde Takala Hannula, jonka luonne oli jäänyt epäselväksi. Paikalta ei löytynyt mitään säilyneeseen kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Lisäksi muinaisjäännösrekisteriin oli viety ennen tutkimusta Linnamäki mahdollisena puolustusvarustuksena sekä kaksi keskiaikaan periytyvää kylää tai taloa, Hyyperä ja (Ala)kytö. Linnamäellä ei ole aiemmin havaittu puolustusvarustuksiin liittyviä rakenteita ja mitään selviä vanhempia rakenteita ei tässäkään tarkastuksessa havaittu. Inventoinnissa ei myöskään löydetty uusia esihistoriallisia kiinteitä muinaisjäännöksiä tai irtaimia esineitä, mikä johtunee osin siitäkin, että syysviljan vuoksi vain harvat pellot oli pintapöimittävissä.

Keskiaikaan periytyviä talon- tai kyläpaikkoja tarkastettiin yhteensä kahdeksan, ja koko Halikon alueella niitä olisi runsaasti lisää, myös heti kaava-alueen ulkopuolella, jonne jäivät mm. Peräkytö, Noukkila, Kankare ja Lokkila. Kahdeksasta inventointikohteesta kolme on ns. suomalaisen oikeuden kyliä, jotka voivat periytyä rautakauteen, mutta ovat joka tapauksessa varhaiskeskiaikaisia. Nämä Paimoisten, Kuumalan ja

Saarimäen yksinäistalot sijaitsevat kaikki perätysten Lökkilanjoen varrella. Hajala, Mustinen, Hyyperä, Piintilä ja Kytö ovat epäilemättä keskiajalla – ja siis aikaisintaan 1300-luvulla – perustettuja. Kytön suhteen ei kuitenkaan ole selvää, missä sen varhaisin tonttima on sijainnut. Piintilän pihamaalla oli putkilinjan kaivun yhteydessä aikanaan havaittu rakennuksenperusta, joka on todennäköisesti suuntansa ja sijaintinsa perusteella 1600-luvun ensimmäiseltä puoliskolta tai vanhempi, ja sinänsä mielenkiintoinen osoitus siitä, kuinka jatkuvasti asutulla tontillakin voi olla arkeologista potentiaalia.

Alueen torpat ovat ratsutilojen tai talonpoikaistilojen torppia. Niistä enemmistö on edelleen rakennettuja, kokonaan tai osin autioituneita torpan paikkoja tarkastettiin kaksi. Piintilän Kalliola on ollut ratsusotilaan torppa Linnamäen pohjoispuolella, Piintilän Takala puolestaan sijainnut aivan Kankareen myllyalueen vierellä.

Osa alueen vesimyllykohteista oli erittäin hyvin säilynyt. Parhaiten säilyneet kohteet löytyivät Piintilän maiden itäreunalta ja osin Kankareen puolelta sekä Piintilän tilusten pohjoisosasta, Kankareenjärvestä laskevasta purosta. Näihin puromyllyihin on kuulunut kookas pato ja sen alapuolella sijainnut mylly, joskaan myllynpaikkaa ei kaikissa kohteissa enää kyetty havaitsemaan. Kaikki dokumentoidut padot olivat maatäytteisiä patoja, jotka on vuorattu ulkopuolilta kivellä. Vaikka viimeiset myllyrakennukset on purettu vasta 1900-luvun jälkipuolella, osa rakenteista periytyy melko varmasti 1900-lukua vanhemmaksi.

Hajalan ja eteläisen Kytön alueen kaavainventoinnissa ei suunnitelluilla rakennusalueilla havaittu yhtään selvää kiinteää muinaisjäännöstä ja vain Alakytön ympäristössä historiallisen ajan rakenteita. Nyt tehty inventointi antaa perustan alueen historiallisen ajan arkeologiseen tutkimukseen, mutta kaikkia historiallisen ajan kohteita ehditty etsiä tai tarkastaa, kun vielä osa tutkimusajasta meni kaavoitettavien tonttien tarkastuksiin. Alueelta on siis tulevaisuudessa varmasti löydettävissä vielä lisää muinaisjäännöksiä ja kulttuuriperintökohteita, kuten vesimyllyrakenteita sekä vanhoja rajamerkkejä, joista viimeksi mainittuja ei tämän tutkimuksen puitteissa lähdetty systemaattisesti etsimään. Samoin jäi kartoittamatta mahdollinen uudempi teollinen kulttuuriperintö, kuten sahat ja tehtaat. Tietävästi näissä ei kuitenkaan ole mitään merkittävän pitkäaikaista tai vanhaa kohdetta.

Turussa 12.6. 2019

Hanna-Maria Pellinen

Hanna-Maria Pellinen

Lähteet

Arkistolähteet

Mikkola, Esa 1998. Halikon kunnan kiinteiden muinaisjäännösten inventointi 2.-30.9.1998. Museoviraston arkisto. Myös verkkolähteenä os. www.kyppi.fi

Kirjallisuus

Aaltonen, Esko 1944. Länsi-Suomen yhteismyllyt. Yhteiskuntahistoriallinen tutkimus. Kansatieteellinen arkisto VI. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.

Harju, Erkki-Sakari & Jussi T. Lappalainen 2011. Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. SKS, Helsinki.

Harju, Erkki-Sakari 2012. Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776-1805. SKS, Helsinki.

Kallio, Väinö 1930. Halikon historia. Halikon seurakunta ja kunta.

Pitkänen, Kari ja Anna-Liisa Hirviluoto 1992. Halikon historia 1. Halikon kunta.

Verkkolähteet

Kansallisarkisto, digitaaliarkisto, Halikon historiallinen kartta-aineisto ja asutuksen yleisluettelo <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?o=0>

Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat os. <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museoviraston kulttuuriympäristöpalvelu www.kyppi.fi

Liitteet

Liite 1: Digitaaliokuvalettelu

Kuvat: H.-M. Pellinen, kuvat 35-36, 110, 112-113 Inga Nieminen

Päänumero	Alano.	Pvm	Kohde	Aihe	Kuvaussuunta
SKDG201901	1	14.12.18	Takala, Hannula	Yleiskuva muinaisjäännös-kohteesta	Etelä
SKDG201901	2	29.4.19	Takala, Hannula	Työkuva, Inga Nieminen kavaa koekuoppaa no. 2.	Lounas
SKDG201901	3	29.4.19	Takala, Hannula	Koekuoppa 1	Länsi
SKDG201901	4	29.4.19	Takala, Hannula	Koekuoppa 2	Länsi
SKDG201901	5	6.5.19	Linnamäki	Yleiskuva	Itäkaakko
SKDG201901	6	6.5.19	Linnamäki	Rakennettu pieni tienpohja Linnamäen itäreunalla	Luode
SKDG201901	7	6.5.19	Linnamäki	Yksi maan- ja kivensekaisita kumpareista mäen pohjois/itärinteessä.	Lounas
SKDG201901	8	6.5.19	Linnamäki	Kivilohkare, joka näyttäisi asetetun paikalleen laen eteläreunan itänurkkaan.	Pohjoinen
SKDG201901	9	6.5.19	Linnamäki	Linnamäen lakea	Etelä
SKDG201901	10	3.5.19	Hajala	Suurelta rantatieltä Hajalan vanhalle kylämälle vievä tie.	Koillinen
SKDG201901	11	3.5.10	Hajala	Hajalan kylämäkeä	Koillinen
SKDG201901	12	3.5.10	Hajala	Hajalan vanha päärakennus	Kaakko
SKDG201901	13	10.12.18	Hajala	Ns. Kivilinna mäen lounaisreunalla.	Länsi
SKDG201901	14	3.5.19	Hajala	Entinen navetta mäen itäpuolella, pellon reunassa.	Pohjoiskoillinen
SKDG201901	15	10.12.18	Hajala	Mäen lounaisreunaa, Hajalan kivikautinen mahd. asuinpaikka taempaan, kuvan keskivaiheilla.	Eteläkaakko
SKDG201901	16	3.5.19	Mustinen / Mustisi	Vanhin tunnettu kyläpaikka on etualan rakennetussa saarekkeessa.	Itäkoillinen
SKDG201901	17	3.5.19	Mustinen	Mälle siirretty Ylistalo	Etelälounas
SKDG201901	18	3.5.19	Mustinen	Kellari Ylistalon uuden tontin etelänurkalla.	Lounas
SKDG201901	19	3.5.19	Hyyperä	Purettu päärakennuksen kivijalka.	Itäkoillinen
SKDG201901	20	3.5.19	Hyyperä	Kuten yllä	Pohjoinen
SKDG201901	21	3.5.19	Hyyperä	Em. päärakennuksen toinen uuniinperusta.	Itäkoillinen
SKDG201901	22	3.5.19	Hyyperä	Mäellä on nykyään lähinnä uudempia maatalousrakennuksia.	Pohjoinen
SKDG201901	23	2.5.19	Paimoinen	Paimoisten päärakennus.	Koillinen
SKDG201901	24	2.5.19	Kuumala	Tonttima Saarimäen eteläreunasta kuvattuna.	Itäkoillinen
SKDG201901	25	2.5.19	Kuumala	Tontin rakennuskanta on uutta, etualalla purettu rakennuksen kivijalkaa.	Länsiluode

SKDG201901	26	2.5.19	Kuumala	Tontilta kulkee myös alempi tienpätkä kohti Paimoista.	Koillinen
SKDG201901	27	2.5.19	Saarimäki	Saarimäen tonttisaareke	Lounas
SKDG201901	28	2.5.19	Saarimäki	Saarimäen tonttia	Koillinen
SKDG201901	29	2.5.19	Saarimäki	Pihan koillisreunan ulkora-kennusta puretaan. Oikealla edessä uuninperusta.	Länsi
SKDG201901	30	6.5.19	Piintilä	Piintilän tonttimaa	Etelä
SKDG201901	31	6.5.19	Piintilä	Oikealla uudempia ja taustalla vanhempi päärakennus.	Etelä
SKDG201901	32	6.5.19	Piintilä	Vanhempi päärakennus	Lounas
SKDG201901	33	6.5.19	Piintilä	Vanhan päärakennuksen toisen kellarin sisäänkäynti.	Eteläkaakko
SKDG201901	34	6.5.19	Piintilä	Em. kellarin talon pituus-suunnassa kulkeva käytävä-osa.	Itä
SKDG201901	35	6.5.19	Piintilä	Kellarin käytävän eteläseinän komero.	Pohjoinen
SKDG201901	36	6.5.19	Piintilä	Aukko kellarihuoneen eteläseinässä.	Pohjoinen
SKDG201901	37	30.4.19	Alakytö	Panoraama, jossa vasemmalla kauempana on Ylimmäinen-nimisen talon tontti, etualalla pellolla on ollut Alimmaisen talo. Taustalla nykyinen Uusikartanon tonttimaa.	Kaakko
SKDG201901	38	30.4.19	Alakytö	Ylimmäisen viimeinen pystyssä oleva rakennus.	Kaakko
SKDG201901	39	30.4.19	Alakytö	Sama rakennus ja tonttimaa.	Koillinen
SKDG201901	40	2.5.19	Alakytö	Peltomäki, jolla Alimmaisen tonttimaa on sijainnut.	Luode
SKDG201901	41	30.4.19	Alakytö	Pellon eteläpuolen länsireunalla, tien vieressä sijainnut ilm. raivausröykkiö (metallisignaalit olivat naula ja pul-lonkorkki).	Itä
SKDG201901	42	30.4.19	Alakytö	Uudenkartanontie kohti Alakytöä, taustalla Ylimmäisen tontti.	Etelä
SKDG201901	43	30.4.19	Haaramäki	E18 pohjoispuolella sijaitseva mäkialue moottoritien alta kuvattuna.	Kaakko
SKDG201901	44	30.4.	Haaramäki	Mäen laelle kaivettu koe-kuoppa, jossa näkyy vanhan turpeen alla löydötön hiek-kamaa.	Etelä
SKDG201901	45	10.12.18	Hajala	Trömperin kestikievari, nykyinen museo Hajalan länsireunalla.	Lounas
SKDG201901	46	31.5.19	Hajala	Hajalan vanha asemaraken-nus	Lounas
SKDG201901	47	31.5.19	Hajala	Kuten yllä	Etelä
SKDG201901	48	31.5.19	Saarimäki	Suuren rantatien käytöstä poistettu mutka.	Länsi
SKDG201901	49	31.5.19	Saarimäki	Kuten yllä	Länsi
SKDG201901	50	14.12.18	Saarimäki	Kohta, josta vanha tien-mutka on haarautunut.	Lounas

SKDG201901	51	14.12.18	Saarimäki	Tienmutkan länsipäässä sijaitseva kivirummun jäännös.	Etelä
SKDG201901	52	14.12.18	Saarimäki	Kuten yllä	Pohjoinen
SKDG201901	53	6.5.19	Piintilä	Kalliolan torpanpaikan saareke	Koillinen
SKDG201901	54	6.5.19	Piintilä	Kalliolan puutarha ja betoniperustaa.	Länsi
SKDG201901	55	6.5.19	Piintilä	Kalliolan pohjoispuolen rakennuksenperusta.	Kaakko
SKDG201901	56	6.5.19	Piintilä	Kalliolan tontin kellari-kuoppa.	Luode
SKDG201901	57	6.5.19	Piintilä	Kalliolan lounaisreunan rakennuksenperusta.	Lounas
SKDG201901	58	6.5.19	Piintilä	Kuten yllä	Länsi
SKDG201901	59	6.5.19	Piintilä	Kalliolan tontin kaivo tai lähde.	Lounas
SKDG201901	60	6.5.19	Piintilä	Yksi monista Kalliolan tonttimaata ympäröivistä rajakivistä.	Koillinen
SKDG201901	61	31.5.19	Paimoinen	Rajakivi Paimoisissa, tontille johtavan tien itäpuolella.	Kaakko
SKDG201901	62	3.5.19	Kankare	Kankare 1, kookas maapato myllyalueen pohjoisreunalla.	Lounas
SKDG201901	63	3.5.19	Kankare	Kuten yllä	Lounas
SKDG201901	64	3.5.19	Kankare	Kankare 1, kiveys padon pohjoispuolella ja puron länsipuolella.	Etelä
SKDG201901	65	3.5.19	Kankare	Kankare 2, pieni lampi, matala pato, taustalla Laviakalliontie.	Koillinen
SKDG201901	66	3.5.19	Kankare	Kankare 2, puro lähtee lamasta ja kiertää pystypaadon.	Etelä
SKDG201901	67	3.5.19	Kankare	Kankare 2, rakenne pienen padon kaakkoispäässä.	Etelä
SKDG201901	68	6.5.19	Kankare	Kankare 2-3, tukipylväs tien länsipuolella lammikossa.	Itä
SKDG201901	69	3.5.19	Kankare / Piintilä	Kankare 3, ylempi kivirakenne eli puron molemmin puolin.	Koillinen
SKDG201901	70	3.5.19	Kankare / Piintilä	Kankare 3, ylempi rakenne, josta vesi tulee alas pienenä putouksena.	Länsi
SKDG201901	71	3.5.19	Piintilä	Kankare 3, kookkaampi alempi kivirakenne.	Kaakko
SKDG201901	72	3.5.19	Piintilä	Kuten yllä	Etelä
SKDG201901	73	3.5.19	Piintilä	Kuten yllä	Itä
SKDG201901	74	3.5.19	Piintilä	Kankare 3:sta puro laskee nykyään lampeen.	Pohjoinen
SKDG201901	75	6.5.19	Piintilä /Kankare	Suuaukollinen kuoppa Kankare 3 alueella.	Pohjoinen
SKDG201901	76	6.5.19	Kankare	Kankare 4 purettua kivirakennetta tien itäpuolella.	Etelä
SKDG201901	77	6.5.19	Kankare	Kankare 4 kiveystä kahden uoman välissä ennen lampea.	Etelä
SKDG201901	78	6.5.19	Kankare	Kankare 4:n pohjoispuolella sijaitseva rakennuksenperusta.	Etelä

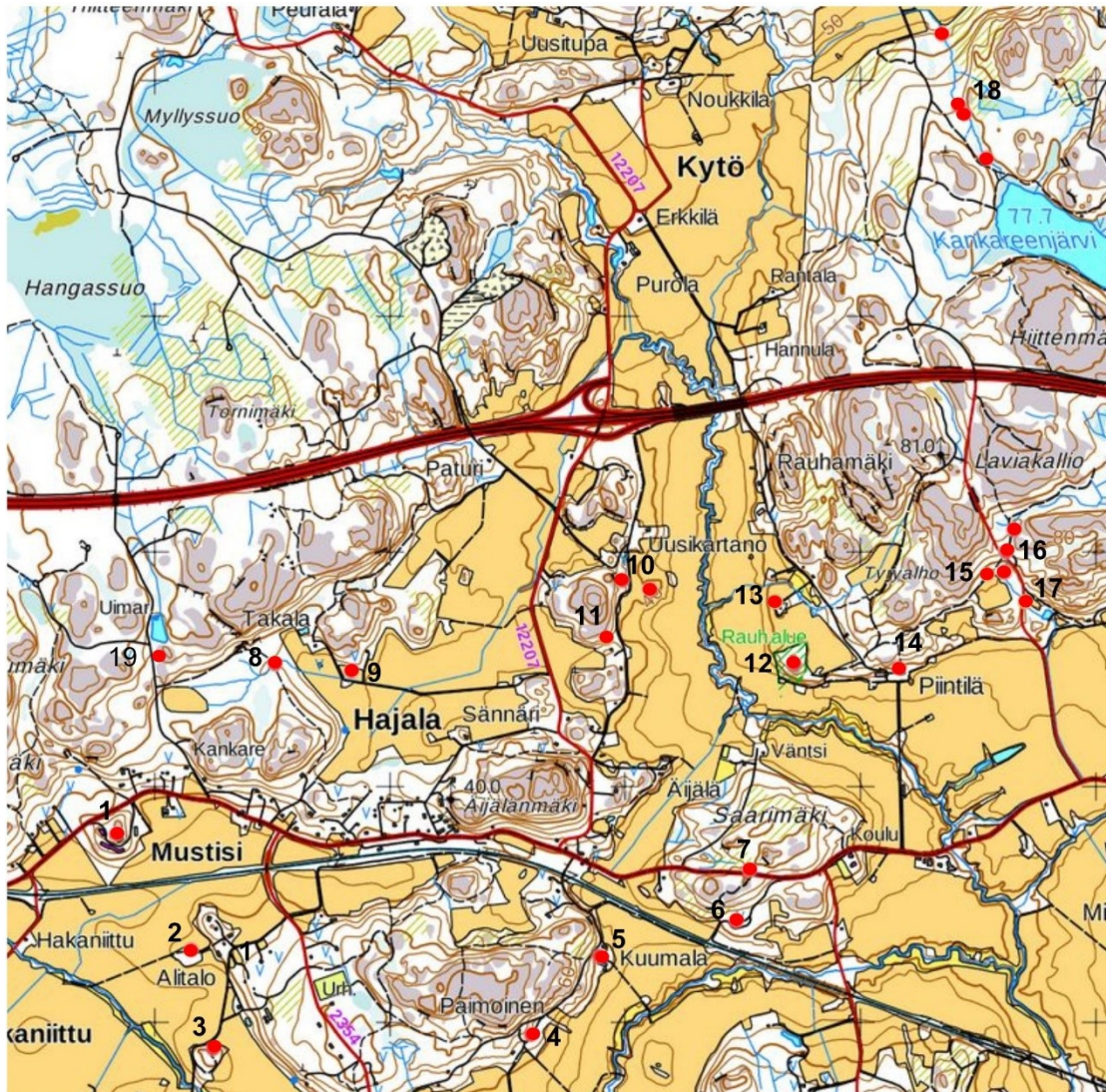
SKDG201901	79	6.5.19	Kankareenjärvi	Kankareenjärven purossa on kookas patorakennelma.	Kaakko
SKDG201901	80	6.5.19	Kankareenjärvi	Kuten yllä	Luode
SKDG201901	81	6.5.19	Kankareenjärvi	Kuten yllä, padon suuntaisesti	Koillinen
SKDG201901	82	6.5.19	Kankareenjärvi	Kuten yllä, uoman rakenteita padon keskellä.	Lounas
SKDG201901	83	6.5.19	Kankareenjärvi	Kuten yllä.	Luode
SKDG201901	84	6.5.19	Kankareenjärvi	Kuten yllä, paaden alla näkyy poikittainen hirsituki.	Luode
SKDG201901	85	6.5.19	Kankareenjärvi	Padon koillispuolen kivirakennetta.	Etelä
SKDG201901	86	6.5.10	Kankareenjärvi 2	Alueen kaksi uomaa.	Pohjoinen
SKDG201901	87	6.5.19	Kankareenjärvi 2	Kuten yllä, kivettyä uomaa.	Kaakko
SKDG201901	88	6.5.19	Kankareenjärvi 2	Kuten yllä, kivetystä uomasta puro laskee pieneen lampeen.	Luode
SKDG201901	89	6.5.19	Kankareenjärvi 2	Em. lampi ja sen lounaispuolella oleva kivirivi.	Kaakko
SKDG201901	90	6.5.19	Kankareenjärvi 2	Tien pohja ja kuopanne / kuivaa uomaa.	Pohjoinen
SKDG201901	91	6.5.19	Kankareenjärvi 3	Toinen patorakennelma.	Luode
SKDG201901	92	6.5.19	Kankareenjärvi 3	Kahtia haarautuva puro padon jälkeen.	Kaakko
SKDG201901	93	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Nurmettunut tie alimmalle myllynpaikale.	Pohjoinen
SKDG201901	94	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kolmas selkeä patorakenne samassa purossa.	Luode
SKDG201901	95	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, padon päältä alajuoksulle.	Kaakko
SKDG201901	96	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, etuallalla myös puronsuuntainen kiveys, mahd. kourun tukikiveys.	Luode
SKDG201901	97	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, uoma padon keskellä.	Pohjoinen
SKDG201901	98	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, poikittainen hirsi uoman keskellä.	Pohjoinen
SKDG201901	99	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, etualan ryteikössä mahd. myllyyn liittyvää kiveystä, taustalla pato.	Luode
SKDG201901	100	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä.	Pohjoinen
SKDG201901	101	31.5.19	Kankareenjärvi 4	Kuten yllä, mahd. myllyn tukikiveystä.	Etelä
SKDG201901	102	31.5.19	Hajala	Nykyinen uimaranta, entinen myllylampi.	Kaakko
SKDG201901	103	31.5.19	Hajala	Kuten yllä, pieni saari lammen pohjoispäässä.	Länsi
SKDG201901	104	6.5.19	Piintilä	Takalan torpan asuinrakennus	Kaakko
SKDG201901	105	6.5.19	Piintilä	Kivijalka Takalan torpan asuinrakennusta vastapäätä.	Etelä
SKDG201901	106	6.5.19	Piintilä	Pieni jauhinkivi (halk. 50 cm) Takalan torpan portailla.	Itä

SKDG201901	107	6.5.19	Piintilä	Takalan torppaan kuuluneen rakennuksen perustaa metsikössä.	Kaakko
SKDG201901	108	6.5.19	Piintilä	Kuten yllä, kiukaanpohjaa.	Luode
SKDG201901	109	30.4.19	Heiniluoma	Talo Alakydön eteläpuolella	Itä
SKDG201901	110	30.4.19	Heiniluoma	Em. talon pohjoispuolisen mäen etelärinteen yksi kellarikuopista.	Pohjoinen
SKDG201901	111	30.4.19	Heiniluoma	Kuten yllä.	Pohjoinen
SKDG201901	112	30.4.19	Heiniluoma	Toinen kellarinpohja.	Pohjoinen
SKDG201901	113	30.4.19	Heiniluoma	Kuten yllä.	Lounas

Liite 2: Koekuoppaluettelo

Kohde	Kk	Sijainti	Kuvaus	Löydöt
Takala Hannula	1	P:6705518, I:274858, Z:45-50 m mpy	Sekoittunut hiekka ja pohjalla noin 40 cm syv. hiesu tai siltti.	-
Takala Hannula	2	P:6705492, I:274857, Z:45-50 m mpy	Peltosavi, pohjasavi.	-
Takala Hannula	3	P:6705499, I:274831, Z:45-50 m mpy	Peltosavi, pohjasavi.	-
Kytö Haaramäki	1	P:6706691, I:276162, Z=n. 42,,50 m mpy	Luontainen podsolimaannos, jossa ylimääräinen uudempi hiekkakerros päällä. Maaperä hiekkaa.	-
Kytö Haaramäki	2	P:6706633, I:276157, Z=n. 42,,50 m mpy	Kuten yllä, maannoksen häiriöt ovat peräisin maatuneista juurista.	-

Liite 3: Kartta tutkimuskohteista

Raportissa mainittuja kohteita

- 1=Hajala, kylätontti
- 2=Mustinen, kylätontti
- 3=Hyyperä, yksinäistalo
- 4=Paimoinen, yksinäistalo
- 5=Kuumala, yksinäistalo
- 6=Saarimäki, yksinäistalo
- 7=Saarimäki 1, tierakenne
- 8=Takala, Liutlanmäki, vesimyllynpaikka
- 9=Takala, Hannula, kivikautinen löytöpaikka
- 10=Alakytö, Ylimmänen ja Alimmainen, kylätontti
- 11=Heiniluoma, kellarirakenteita
- 12=Linnamäki, mahd. puolustusvarustus
- 13=Kalliola, torpanpaikka
- 14=Piintilä, yksinäistalo
- 15=Takala, torpanpaikka
- 16=Kankare 1-3, vesimyllyihin liittyviä rakenteita
- 17=Kankare 4, myllyalueen tuhoutuneita kivirakenteita
- 18=Kankareenjärven (1-4) vesimyllyihin liittyviä rakenteita
- 19=Hajalan uimapaikka, jonka eteläpuolella on ollut 2-3 vesimyllyä